

Nejvyšší soud

VÝBĚR rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Ročník: XXIX

1
2023

Výběr rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi

Výběr rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda: JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.
Členové: Mgr. Petr Konůpka, JUDr. Ivo Kouřil, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Šimon, JUDr. Milada Šámalová, Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, M. St. (Oxon), Ph.D. (MUNI), JUDr. Petr Škvain, JUDr. Robert Waltr
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník XXVIX, číslo 1/2023
ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 7. 2013, Kummer proti České republice, č. 32133/11
- rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 12. 2011, Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, bod 118

OBSAH

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 38825/16 a 2 další ve věci Kotlyar proti Rusku	s. 4
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 15136/20 ve věci Lings proti Dánsku	s. 13
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 36584/17 ve věci M. D. a ostatní proti Španělsku	s. 21
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 19362/18 ve věci Mesić proti Chorvatsku	s. 28

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
12. 7. 2022
VĚC KOTLYAR PROTI RUSKU
(rozsudek ve věci Kotlyar proti Rusku,
stížnost č. 38825/16 a 2 další)

K nerespektování zákazu retroaktivity trestněprávní normy a ke svobodě projevu

Dotčený článek Úmluvy:

čl. 7

čl. 10

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 17 a čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod
§ 2 odst. 1, § 341 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Klíčová slova:

nullum crimen sine lege – retroaktivita – svoboda projevu – trestní odpovědnost

Autorský komentář:

V předkládaném rozsudku se ESLP vyslovil ke stěžovatelkou tvrzenému porušení čl. 7 a čl. 10 Úmluvy, k němuž mělo dojít jejím odsouzením vnitrostátními soudy pro níže vymezené jednání. Stěžovatelce přisvědčil v jí dovozovaném závěru o porušení zákazu retroaktivity trestně právní normy, k němuž došlo aplikací později přijaté právní úpravy, jež byla soudy vztažena i na tu část jejího jednání, kterého se dopustila před nabytím její účinnosti. Soud uzavřel (body 26. a násl.), že v posuzovaném případě se nejednalo o situaci, kdy vyslovení viny stěžovatelky nově zavedenými trestnými činy umožňovalo zjištění o trestnosti této části jejího jednání (počátku pokračujícího trestného činu) i podle zákonné úpravy účinné v době jejího spáchání. Z uvedeného důvodu vyslovil porušení čl. 7 Úmluvy.

Rozhodnutí navazuje na dřívější judikaturu Soudu týkající se tohoto článku Úmluvy, mimo jiné i na rozsudek velkého senátu ze dne 27. 1. 2015, Rohlena proti České republice, stížnost č. 59552/08 (viz bod 32.), v níž podle Soudu k porušení článku 7 Úmluvy nedošlo. Důvod odlišného posouzení v odkazované věci vzešel ze zjištění o možnosti trestního postihu stěžovatele částí skutku (posléze posouzeného jako jeden pokračující trestný čin podle pozdějšího zákona) i podle ustanovení zákona účinného v době jeho spáchání.

Ve věci stěžovatelky Soud oproti dříve posuzovaným věcem zohlednil i to, že žalovaným státem nebylo doloženo použití právní úpravy (čl. 322.1 trestního zákona) účinné v době spáchání činu (resp. jeho počáteční části) při trestním postihu obdobných jednání. I proto dospěl k závěru, že nelze přisvědčit vyjádření vlády, podle níž bylo jednání stěžovatelky trestně postižitelné i před přijetím pozdější (podle vlády toliko speciální) soudy aplikované trestněprávní normy (čl. 322.2 a 322.3 trestního zákona). Vůči tomuto kritériu, resp. i objasňenosti okolností jej zakládajících Soudem se vymezil soudce Lobov, jehož stanovisko je přiloženo.

Na straně druhé Soud neshledal v případě stěžovatelky porušení čl. 10 Úmluvy. Vyložil, že jednání stěžovatelky mělo obecně kriminální charakter (bod 44.) a nebylo prokázáno, že by

byla omezována v upozorňování veřejnosti na své názory a tím ve své komunikační aktivitě (bod 41.).

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka je ochránkyní lidských práv a od roku 2006 poskytovala právní a sociální pomoc migrantům z ostatních republik bývalého Sovětského svazu, včetně osob účastnících se programu, jehož účelem bylo navrácení rusky mluvících osob do Ruska. V lednu 2012 Vladimir Putin v postavení premiéra varoval, že budou zpřísněny sankce za nedodržování pravidel pro migraci a registraci bydliště natolik, že pachatelé budou čelit trestnímu stíhání. Stěžovatelka mu zaslala otevřený dopis, v němž prohlásila, že poskytuje svůj „elastický byt“ komukoli, kdo to potřebuje, a jako bydliště si jej registrovalo již více než sto lidí.

Po svém zvolení prezidentem Vladimir Putin v prosinci 2012 předložil návrh zákona zavádějící správní a trestní odpovědnost za „fiktivní registraci bydliště“. Dvě nová ustanovení, čl. 322.2 a 322.3 trestního zákona, vešla v účinnost dne 3. 1. 2014. Důvodová zpráva uváděla, že v roce 2011 mělo 300 000 osob bydliště pouze na 6 400 adresách, což znemožňovalo řádné doručování úřední pošty, vyměření daní a státní orgány nemohly migranty často najít ani učinit přesné předpoklady migrace. Vlastníci „elastických bytů“ situaci zneužívali pro majetkový prospěch.

Poprvé byla stěžovatelka obviněna podle čl. 322.2 a 322.3 trestního zákona z nepravdivých registrací učiněných v období od 6. do 10. 1. 2014, dále byla obviněna dvakrát ze stejného jednání v období od 21. 1. do 25. 12. 2013. Všechna tři obvinění byla poté spojena do jednoho řízení. Během soudního řízení trvala stěžovatelka na své nevině. Ke skutkům spáchaným v roce 2013 namítla, že pro ně nemůže být stíhána retroaktivně. Ke zbývajícím skutkům uvedla, že fiktivní bydliště poskytla ze soucitu bez nároku na úplatu, nevznikla žádná škoda a příslušná ustanovení odporují Úmluvě. Stěžovatelka byla uznána vinnou pokračujícím trestným činem podle čl. 322.2 a 322.3 v 91 případech v období od 1. 1. 2013 do 1. 4. 2014. Soud uvedl, že zákon nebyl použit retroaktivně, neboť fiktivní registrace bydliště spadá pod čl. 322.1 trestního zákona. Nové čl. 322.2 a 322.3 jsou leges speciales upravující konkrétní aspekty, které dříve upravovalo pouze toto obecné ustanovení. Stěžovatelce byl uložen peněžitý trest, od jehož placení byla osvobozena s ohledem na amnestii. Stěžovatelka se odvolala, rozhodnutí však bylo potvrzeno.

Podruhé byla stěžovatelka odsouzena stejným soudcem soudu prvního stupně za 167 případů fiktivní registrace bydliště v období od 29. 1. do 20. 7. 2017. V devíti případech byla zproštěna na základě zvláštního ustanovení o lítosti a spolupráci. Stěžovatelce byl uložen peněžitý trest, který však nemusela zaplatit, neboť došlo k jeho promlčení.

Potřetí byla stěžovatelka obviněna z 292 případů fiktivní registrace bydliště. Soudce však řízení zastavil na základě zvláštního ustanovení o lítosti a spolupráci. Státní zástupce i stěžovatelka se odvolali. Stěžovatelka požadovala zproštění obžaloby namísto zastavení stíhání. Státní zástupce své odvolání vzal zpět. Odvolací soud potvrdil rozhodnutí o zastavení řízení.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 7 ÚMLUVY

24. Ve stížnosti č. 38825/16 stěžovatelka namítla, že byla souzena pro jednání, které nepředstavovalo v době, kdy se jej dopustila, trestný čin. Odkázala na čl. 7 Úmluvy, jenž zní:

„1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.

2. Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy.“

A. K přijatelnosti

25. Soud shledává, že tato stížnost není zjevně neopodstatněná a není nepřijatelná ani z jiného důvodu uvedeného v čl. 35 Úmluvy. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. K věci samé

26. Stěžovatelka namítla, že před vytvořením dvou nových trestných činů podle čl. 322.2 a 322.3 neexistoval žádný zákonný způsob, jak stíhat vlastníky „elastických bytů“ za „fiktivní registrace bydliště“. Vláda nebyla schopná předložit příklad kohokoli, kdo by byl za takové jednání stíhán podle čl. 322.1. Důvodová zpráva k návrhu zákona také uváděla, že dosud neexistoval žádný zákonný postup, s jehož pomocí by bylo možné činit kohokoli za fiktivní registrace odpovědným. Stěžovatelka nezařídila ničí nelegální vstup ani pobyt v Rusku, a nemohla proto být stíhána podle čl. 322.1. Byla si vědoma přijetí nových článků 322.2 a 322.3 trestního zákona, nemohla však předvídat, že by mohly být retroaktivně použity na její případ.

27. Vláda uvedla, že čl. 322.1 trestního zákona postihoval v zásadě stejné jednání jako novější čl. 322.2 a 322.3. Vzhledem k tomu, že pokud neruský státní příslušník nevyhoví postupu pro vstup do Ruska a pro registraci místa bydliště, jedná se o přešůpek trestný podle stejného ustanovení zákona o správních přestupcích, musí být nezákonný pobyt cizinců, na něž odkazuje čl. 322.1, chápán jako pobyt v Rusku prováděný v rozporu s postupem pro registraci bydliště. Podání žádosti o registraci bydliště za situace, kdy cizinci ve skutečnosti neměli v úmyslu se zdržovat na registrované adrese, tudíž představovalo trestný čin podle čl. 322.1 trestního zákona. Nové čl. 322.2 a 322.3 rozvinuly obecnou skutkovou podstatu a poskytly nižší trestní sazby. Když vnitrostátní soudy ve stěžovatelčině případech použily tato ustanovení, poskytly jí tím výhodu mírnějšího trestního zákona. To bylo slučitelné s Úmluvou. S ohledem na její historii nesouhlasu s ruskou migrační politikou a její otevřené dopisy adresované ruskému prezidentovi a jiným představitelům si musela být stěžovatelka vědoma změn v zákoně a být schopna předvídat následky, které s sebou přinese její jednání.

28. Článek 7 bezvýhradně zakazuje retrospektivní použití trestního zákona. Tento zákaz, známý jako princip zákazu retroaktivity, je porušen v případech, kdy jsou ustanovení definující trestné činy použita na jednání spáchaná předtím, než se stala tato ustanovení účinnými (pro odlišnou formulaci použitelných východisek viz rozsudek velkého senátu ze dne 21. 10. 2013, Del Río Prada proti Španělsku, č. 42750/09, body 77.–80. a 91.–93.). V kontextu použití principu zákazu retroaktivity na ustanovení definující trestný čin je nutné rozlišovat dvě situace. První se týká případů, kdy by obviněný mohl být podle trestního zákona účinného v době odsouzení uznán vinným jednáním, které nepředstavovalo trestný čin v době jeho spáchání. Druhá se týká případů, kdy takové jednání bylo zakázáno – i když pod jinými názvy – jak v době spáchání trestného činu, tak v době odsouzení. Druhá ze situací se týká změny klasifikace skutkové podstaty v případě novelizace trestních zákonů v průběhu času (viz Doporučující stanovisko velkého senátu ze dne 29. 5. 2020, žádost Arménského ústavního soudu, č. P16-2019-001, bod 83., týkající se použití „blanketních odkazů“ nebo techniky „právních předpisů prostřednictvím odkazů“ v definicích trestných činů a standardů srovnání mezi trestním zákonem účinným v době spáchání trestného činu a novelizovaného trestního zákona).

29. Soud tudíž musí přezkoumat, zda v době, kdy se stěžovatelka jednání dopustila, tedy předtím, než se čl. 322.2 a 322.3 trestního zákona staly dne 3. 1. 2014 účinnými, představovalo trestný čin, byť pod odlišným názvem, který byl vnitrostátním právem definován s dostatečnou předvídatelností (viz rozsudek velkého senátu ze dne 27. 1. 2015, Rohlena proti České republice, č. 59552/08, bod 56.).

30. Stěžovatelka byla stíhána a souzena podle čl. 322.2 a 322.3 trestního zákona za to, že v žádosti o registraci bydliště ve vztahu k neruským státním příslušníkům lživě tvrdila, že bydleli v jejím bytě, ať už dočasně či trvale, zatímco ve skutečnosti bydleli jinde. Vláda namítla, že i předtím, než vešel nový zákon v platnost, mohla být stěžovatelka za toto jednání stíhána podle čl. 322.1 trestního zákona, který postihoval organizaci nezákonného vstupu, pobytu nebo průjezdu neruských státních příslušníků.

31. Soud poznamenává, že nebylo tvrzeno, že by dotčení cizinci, které stěžovatelka registrovala k bydlišti ve svém bytě, vstoupili do Ruska ilegálně nebo neměli všechny řádné dokumenty, jako jsou imigrační průkaz nebo povolení k pobytu v Rusku. Ve skutečnosti musel být k žádosti o registraci bydliště přiložen důkaz o legálním pobytu v Rusku, jinak by mohla být zamítnuta (viz bod 20.). Nebyl zjištěn žádný náznak toho, že by byli někteří žadatelé odmítnuti z tohoto důvodu. Pokud nebyl shledán vyžadovaný prvek nelegálnosti, nezdá se, že by stěžovatelka mohla předvídat, že by mohla být činitelka odpovědnou za organizování nelegálního vstupu či nelegálního pobytu cizinců.

32. Pokud jde o používání čl. 322.1 trestního zákona v praxi, Soud shledává, že vláda nepředložila důkaz prokazující, že by byli vlastníci, kteří učinili podvodné žádosti o registraci, stíháni podle tohoto ustanovení. Důvodová zpráva k novému zákonu poznamenává, že problém „elastických bytů“, kdy jsou stovky lidí registrovány k bydlišti, zatímco bydlí jinde, nebyl limitován na několik izolovaných případů, ale dosáhl značných proporcí (viz bod 8.). Problém takového rozsahu by měl vyvolat vznik rozsáhlé judikatury v důsledku trestního stíhání vlastníků „elastických bytů“ podle čl. 322.1 trestního zákoníku, avšak Soudu nebylo předloženo ani jedno odsouzení (srov. Rohlena, cit. výše, body 59. a 62., kde Soud především shledal, že jednání stěžovatele představovalo trestný čin dokonce i předtím, než došlo k novelizaci zákona). Důvodová zpráva dává naopak najevo, že ruské úřady byly znepokojeny neexistencí dostatečných zákonných způsobů, jak se s problémem „elastických bytů“ vypořádat. Beztrestnost nepoctivých vlastníků takových nemovitostí za současného právního rámce se zdála být hlavním důvodem pro přijetí nového zákona, který vlastníkům za takovou činnost připisoval trestní odpovědnost. Naproti tomu absence důkazů jakéhokoli předchozího odsouzení má tendenci prokazovat, že takové aktivity nemohly být podle předcházejícího zákona stíhány.

33. Načasování trestního řízení proti stěžovatelce je také významné. Úřady si byly jejího jednání vědomy roky před přijetím nového zákona – stěžovatelka otevřeně prohlásila, že je připravena úředně potvrdit, že jakákoli osoba, která to potřebuje, má bydliště v jejím „elastickém bytě“, a taky tak učinila (viz body 7. a 27. výše). Tvrzení vlády, že jednání stěžovatelky představovalo stíhatelný trestný čin dokonce i před přijetím nového zákona, by bylo věrohodnější, kdyby bylo řízení proti ní zahájeno podle již dříve existujících ustanovení. Tak tomu však nebylo. Trestní řízení bylo zahájeno až poté, kdy vešel v účinnost nový zákon, a zpočátku toliko ve vztahu ke třem případům „fiktivní registrace“, které se měly stát po dni, kdy se stal účinným (viz bod 11.). Později byly přes námitku stěžovatelky stran retroaktivního použití trestního zákona přidány další obvinění vztahující se k období předtím, než se stal nový zákon účinným.

34. S přihlédnutím k výše uvedenému Soud shledává, že nebylo prokázáno, že jednání stěžovatelky představovalo stíhatelný trestný čin podle vnitrostátního práva před účinností čl. 322.2 a 322.3 trestního zákona dne 3. 1. 2014. Z toho vyplývá, že pokud jde o její odsouzení

pro jednání spáchané před tímto datem, představovalo retroaktivní použití trestního zákona rozpor s čl. 7 Úmluvy. Došlo tedy k porušení tohoto ustanovení.

II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

35. Stěžovatelka namítla, že trestní řízení proti ní bylo vedeno s cílem potlačit její svobodu projevit názor na systémový sociální problém. V uvedeném shledává porušení čl. 10 Úmluvy, který zní:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů...“

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných...“

36. Vláda uvedla, že nedošlo k žádnému narušení práva stěžovatelky na svobodu projevu. Uveřejňovala své názory v médiích a adresovala písemná podání státním orgánům. Právo využívat svoji svobodu projevu jí však nedávalo volnost otevřeně ignorovat ustanovení trestního práva. Spáchání trestných činů nebylo nezbytným ani vhodným prostředkem vyjádření jejích názorů v demokratické společnosti. Dokonce i za předpokladu, že došlo k zásahu do jejích práv, šlo o zásah předepsaný zákonem, který sledoval legitimní cíl ochrany veřejného pořádku a zároveň byl nezbytný pro vypořádání se s naléhavým problémem „elastických bytů“. Během dvou let následujících po předmětných změnách zákona klesl počet „elastických bytů“ z 10 090 na 59. Zásah byl také přiměřený, neboť stěžovatelce byl uložen nejmírnější možný trest a byla osvobozena od placení peněžitého trestu.

37. Stěžovatelka uvedla, že účelem jejího stíhání bylo vytvoření „mrazivého účinku“ na její práci ochránkyňe lidských práv hájící práva migrantů. Od roku 2006 poskytla registraci bydliště ve svém bytě stovkám lidí, kteří to potřebovali k tomu, aby mohli žádat o ruské občanství. Činila tak ze soucitu, aniž by vyžadovala platbu. Její aktivity představovaly informační kampaň ke zvýšení povědomí o naléhavém sociálním problému bydlení lidí přesídlojících do Ruska. Rozhodnutí, že se na ni vztahuje amnestie, nesmazalo ani nepopřelo její odsuzující verdikt.

38. Soud musí prvně zjistit, zda sporné opatření – odsouzení stěžovatelky za poskytnutí „fiktivní registrace bydliště“ neruským státním příslušníkům – představovalo zásah ve formě „formality, podmínky, omezení nebo trestu“ uložený ve spojení s výkonem jejího práva na svobodu projevu (viz rozsudek velkého senátu ze dne 28. 10. 1999, Wille proti Lichtenštejnsku, č. 28396/95, bod 43.). Při stanovení, zda došlo k zásahu do práva na svobodu projevu, není rozhodující charakteristika přiřazená dotčeným projevům vnitrostátními soudy, protože ochrana čl. 10 Úmluvy dopadá nejen na obsah vyjádřených názorů, myšlenek a informací, ale také na formu, v níž jsou předávány (viz rozsudek velkého senátu ze dne 20. 10. 2015, Pentikäinen proti Finsku, č. 11882/10, body 83. a 87.).

39. Při rozhodování, zda určitý úkon nebo chování spadá do rámce působnosti čl. 10 Úmluvy, musí být učiněno posouzení povahy dotčeného úkonu či chování, především pak jeho vyjadřovací charakter nazíraný z objektivního úhlu pohledu, stejně jako jeho účel či záměr osoby, která úkon provádí či se tímto způsobem chová (viz rozsudek ze dne 21. 10. 2014, Murat Vural proti Turecku, č. 9540/07, bod 54.).

40. Stěžovatelka mnoho let poskytovala právní poradenství a sociální pomoc lidem, kteří se rozhodli přestěhovat do Ruska z ostatních republik bývalého Sovětského svazu. Byla hlasitým kritikem nedostatků v právním řádu a jeho praktickém využití, které znemožnily imigrantům přístup k příspěvkům od státu nebo podání žádosti o ruské občanství. Pro zvýšení povědomí o problémech, jimž imigranti čelí, použila rozličné prostředky, včetně snahy přitáhnout

pozornost úřadů, vydávání prohlášení pro média, poskytování rozhovorů a publikování otevřených dopisů.

41. Nebyl zjištěn žádný náznak použití jakéhokoli represivního opatření v reakci na formy projevu, které stěžovatelka zvolila k vyjádření svých názorů na tuto otázku. Pokud stěžovatelka nebyla omezena v upozorňování veřejnosti na své názory, netýká se projednávaný případ omezení komunikační aktivity cílené na širokou veřejnost, ale spíše přijímání opatření proti stěžovateli za jednání, které podle vnitrostátního právního systému porušilo trestní právo způsobem, který neměl žádný vztah k výkonu práva na svobodu projevu (srov. rozsudek ze dne 23. 6. 2016, Brambilla a ostatní proti Itálii, č. 22567/09, bod 57., v němž byli stěžovatelé činěni odpovědnými za nelegální zachytávání policejní komunikace, s rozsudkem ze dne 28. 10. 2014, Gough proti Spojenému království, č. 49327/11, bod 150., v němž stíhání stěžovatele za nahotu na veřejnosti představovalo represivní opatření přijaté v reakci na tuto formu projevu). Dokonce i za předpokladu, že stěžovatelka zamýšlela předat ve správním řízení svým rušivým chováním protestní zprávu, nepovažuje Soud za okolností projednávaného případu takové chování, nahlížené z objektivního pohledu, za mající vyjadřovací charakter.

42. Projednávaný případ musí být dále odlišen od případů, v nichž byli stěžovatelé potrestáni za trestně postižitelné činy, kterých se dopustili v přípravě na publikaci nebo vysílání (viz rozsudek ze dne 5. 1. 2016, Erdtmann proti Německu, č. 56328/10, bod 16., v němž stěžovatel přinesl nůž do letadla, aby připravil televizní dokument o nedostacích v zabezpečení letišť, a rozsudek ze dne 10. 5. 2016, Salihu a ostatní proti Švédsku, č. 33628/15, bod 49., v němž stěžovatelé nelegálně zakoupili střelnou zbraň, aby prověřili, jak jednoduché je ji získat). V těchto případech Soud připustil, že uložená sankce zasahovala do práva stěžovatelů na svobodu projevu do té míry, pokud byli činěni odpovědnými za jednání, které tvořilo součást jejich vyšetřování uskutečněného při sbírání materiálů pro plánovaný článek. Stěžovatelka v projednávaném případě netvrdila, že by se dopustila trestných činů v oblasti regulace pobytu jako součásti vyšetřování zneužití úřední pravomoci nebo pro účely přípravy materiálu, který měl být publikován (srov. Pentikäinen, cit. výše, bod 93.).

43. Zákonná ustanovení o registraci bydliště, která podle vnitrostátních soudů stěžovatelka porušila, nebyla zaměřena proti uplatňování svobody projevu jako takovému nebo jakékoli konkrétní formě projevu. Tato ustanovení nepřekračovala svým dosahem požadavek, aby informace o místě bydliště osoby byly pravdivé a přesné, aby mohly úřady krom jiného spolehlivě spočítat, kolik veřejných služeb je v každé oblasti třeba, a zajistit, že budou úřední zásilky obsahovat správnou adresu a řádně doručeny (viz bod 8.). Poskytnutí nepravdivých informací o místě bydliště brání dosažení těchto legitimních cílů a úřady mohou přijmout opatření bojující proti takovému chování zavedením správních nebo trestních sankcí.

44. Soud nemůže přijmout, že by buď její altruistická motivace, nebo upřímnost jejího přesvědčení o nesprávnosti zákonné úpravy bydliště stěžovatelku zbavovala její povinnosti dodržovat zákon (srov. Pentikäinen, cit. výše, bod 91.). Je pravdou, že protest ve formě narušování aktivit, s nimiž stěžovatelé nesouhlasí, může představovat projev názoru ve smyslu čl. 10 (viz např. rozsudek ze dne 23. 9. 1998, Steel a ostatní proti Spojenému království, č. 24838/94, bod 92., a rozsudek velkého senátu ze dne 25. 11. 1999, Hashman a Harrup proti Spojenému království, č. 25594/94, bod 28., v nichž stěžovatelé protestovali proti lovu narušováním organizovaných lovů, resp. proti rozšíření dálnice vloupáním na staveniště). Existuje však zásadní rozdíl mezi potrestáním za poskytnutí určité formy odporu proti zákonným aktivitám ostatních a za aktivní zapojení do trestně postižitelného jednání učiněním nepravdivého prohlášení úřadům. Podle zákona je záměrné poskytnutí nepravdivých informací v úředních žádostech trestným činem. Na takovém přístupu není ničeho neobvyklého ani nepřiměřeného. Ani v judikatuře Soudu nelze najít ničeho pro závěr, že čl. 10 chrání záměrné poskytnutí nepravdivých informací v žádostech vyplňovaných na úřadech pro neutrální zákonné účely.

45. Vzhledem k tomu, že stěžovatelka byla shledána odpovědnou porušením obecně použitelného zákona, který nebyl navržen k potlačování její „komunikační aktivity“, a neměl ani žádný efekt zásahu do ní, Soud rozhodl, že jednání, za něž byla potrestána, nespadlo do oblasti působnosti čl. 10 Úmluvy. Uvedená námitka stěžovatelky je tudíž v případě všech tří stížností v rozporu s *ratione materiae* a musí být odmítnuta v souladu s čl. 35 odst. 3 písm. a), odst. 4 Úmluvy.

III. K OSTATNÍM TVRZENÝM PORUŠENÍM ÚMLUVY

46. Konečně ve stížnosti č. 29722/18 stěžovatelka namítla podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, že soudce nalézacího soudu v její věci nebyl nestranný, neboť ji v minulosti shledal v jiném řízení vinnou obdobným trestným činem. Soud opakuje, že soudce není nezbytně podjatý pouze, protože se zúčastnil jiného řízení týkajícího se stejné osoby. Samotná skutečnost, že stejný soudce nalézacího soudu byl v minulosti součástí trestního řízení proti stěžovateli, objektivně neopodstatňuje její obavy z nedostatku jeho nestrannosti (viz rozsudek ze dne 14. 12. 2004, Anguelov proti Bulharsku, č. 45963/99). Za současné absence jakéhokoli náznaku subjektivní zaujatosti na straně soudce je tato námitka zjevně neopodstatněná a musí být odmítnuta v souladu s čl. 35 odst. 3 písm. a), odst. 4 Úmluvy.

IV. POUŽITÍ ČL. 41 ÚMLUVY

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. *Prohlašuje* jednomyslně stížnost týkající se údajného retroaktivního použití trestního zákona za přijatelnou a zbytek stížnosti č. 38825/16, a také stížnosti č. 29722/18 a 12920/20, za nepřijatelné;
2. *Rozhoduje* šesti hlasy proti jednomu, že došlo k porušení čl. 7 Úmluvy z důvodu odsouzení stěžovatelky pro „registraci fiktivního bydliště“, jichž se měla dopustit před 3. 1. 2014.

(...)

ČÁSTEČNĚ NESOUHLASNÉ STANOVISKO SOUDCE LOBOVA

1. Přestože souhlasím, byť z částečně odlišných důvodů, s rozhodnutím senátu ve vztahu k nepřijatelnosti stížnosti týkající se práva stěžovatelky na svobodu projevu, nemohu stejně podpořit názor většiny na porušení čl. 7 z důvodu tvrzeného retroaktivního použití trestního zákona.

2. Senát jednoznačně přijal, že se stěžovatelka dopouštěla „trestně postižitelného jednání učiněním nepravdivých prohlášení úřadům“ (viz bod 44. rozsudku). V důsledku toho byla v listopadu 2015 podle čl. 322.2 a 322.3 trestního zákona, který nabyl účinnosti v lednu 2014, odsouzena pro „pokračující trestný čin“ spočívající v hromadném porušování imigračních zákonů v roce 2013 a 2014 [sekce 2(1)(7) a (10), sekce 10 a sekce 15 zákona č. 109-FZ ze dne 18. 7. 2016, o registraci migrace cizinců a osob bez státní příslušnosti, a sekce 2(3) nařízení vlády č. 9 ze dne 15. 1. 2007, o postupu registrace migrace].

3. Koncept „pokračujícího trestného činu“ již byl podrobně přezkoumáván Soudem ve věci Rohlena proti České republice (rozsudek velkého senátu ze dne 27. 1. 2015, č. 59552/08, bod 56.). Velký senát zde jednomyslně shledal, že nedošlo k porušení čl. 7. Pokus většiny odlišit projednávaný případ od Rohleny podle mě neladí ani s přístupem velkého senátu

k pokračujícím trestným činům, ani se souladným výkladem ruských soudů stran použitelnosti vnitrostátní trestní legislativy na případ stěžovatelky.

4. Podobnosti mezi projednávaným případem a Rohlenou jsou přitom pozoruhodné. V obou případech vnitrostátní soudy spoléhaly na koncept pokračujícího trestního činu, který je v obou státech dobře zavedený v souladu s hluboce zakořeněnými právními tradicemi. Srovnávací právní analýza Soudu prokázala, že „*pojem pokračujícího trestného činu není pouze běžně používaným právním a soudním přístupem k trestání určitého druhu jednání, ale je také konkrétně zaměřený na používání mírnějších pravidel trestání*“ (ib., body 30–37.).

5. České soudy v případě Rohlena použily novější ustanovení trestního zákona na pokračující trestný čin domácího násilí (§ 215a tr. zák.), zatímco jasně uzavřely, že skutek byl trestný také podle předcházející trestní úpravy (§ 197a nebo § 221 odst. 1 tr. zák.). Ruské soudy obdobně v projednávaném případě použily nové články 322.2 a 322.3 ruského trestního zákona na pokračující trestný čin sestávající z hromadného porušení imigračních pravidel, zatímco jasně uzavřely, že jednání stěžovatelky bylo trestné také podle předcházející úpravy, konkrétně čl. 322.1 trestního zákona, neboť tento článek zahrnoval „registraci fiktivního bydliště“ jako způsob organizování „nelegálního pobytu“ migrantů v zemi. Ruské soudy dále upřesnily, že nové čl. 322.2 a 322.3 představovaly úpravu *lex specialis*, která regulovala konkrétní aspekty toho, co bylo původně jedním obecným trestným činem a poskytovala u každého z nich nižší sankce (viz bod 13. rozsudku).

6. Na rozdíl od jednomyslného postoje velkého senátu ve věci Rohlena zůstala většina překvapivě hluchá k výše uvedeným zjištěním vnitrostátních soudů v projednávané věci. Nereagovala ve skutečnosti ani na hodnocení vnitrostátních soudů, které tři předmětné články (322.1, 322.2 a 322.3) posoudily jako soubor propojených ustanovení trestního práva. Namísto toho její rozsudek zjevně zvrátil, co se na první pohled zdá jako rozumný a přímočarý výklad čl. 322.1 vnitrostátních soudů („nelegální pobyt“ jako zahrnující „fiktivní registraci bydliště“).

7. Hlavní argument v odůvodnění většiny sestává z negativních závěrů čerpaných z neposkytnutí vnitrostátní judikatury vládou o stíhání dalších osob ve stěžovatelčině pozici podle čl. 322.1 před 3. 1. 2014 (viz bod 32. rozsudku). Existence takové judikatury však nikdy nebyla velkým senátem ve věci Rohlena zvažována jako rozhodující předpoklad pro to, aby mohl Soud uzavřít, že jednání stěžovatele představovalo trestný čin před novelizací právní úpravy. Právě naopak bod 59. rozsudku velkého senátu, jež je citován většinou k rozlišení věci Rohlena od projednávaného případu, se stran propojení mezi starými a novými ustanoveními držel výhradně výkladu českých vnitrostátních soudů. Závěr velkého senátu v bodě 62. Rohleny nelze v důsledku toho srovnat s projednávaným případem, většina se jím však měla řídit i za projednávaných okolností. Senát mohl v souladu s tím uzavřít v podstatě totožnými slovy, a to následovně: „Vzhledem k tomu, že stěžovatelčino jednání před 3. 1. 2014 představovalo trestný čin podle čl. 322.1 trestního zákona a zahrnovalo základní prvky trestných činů podle čl. 322.2 a 322.3, Soud souhlasí, že skutečnost, že stěžovatelka byla činěna odpovědnou podle citovaných ustanovení také ve vztahu ke skutkům, kterých se dopustila před tímto datem, nepředstavuje retroaktivní použití přísnějšího trestního zákona, které zakazuje Úmluva“ (viz Rohlena, cit. výše, body 59. a 62.).

8. Je pravdou, že tvrzená absence vnitrostátní judikatury vztahující se k čl. 322.1 mohla prokazovat vysoký stupeň úřední tolerance vůči praxi fiktivních registrací před 3. 1. 2014. Většina si je bezpochyby vědoma, že výzvy v řízení migrace jsou příliš náročné a jen zřídka se zde vyskytují jednoduché odpovědi. Trestní stíhání ve věcech nelegální migrace tudíž zahrnují těžká politická rozhodnutí na vnitrostátní úrovni. Soud není na nejlepším místě, aby se zapojoval do zpochybňování vývoje trestní politiky v této citlivé oblasti (viz odůvodnění většiny v bodě 33. rozsudku), tím spíše do přehodnocování výkladu trestní úpravy vnitrostátními soudy, pokud se nejedná o libovolný či zjevně nepřiměřený. Tvrzená absence příkladů trestních stíhání, které nebyly vyžádány v řízení od stran, ani ověřeny Soudem

z vlastního popudu, každopádně není dostatečná pro rozporování použitelnosti konkrétního trestněprávního ustanovení na jednání stěžovatelky v daném bodě v čase. Ani vysoká míra úřední tolerance vůči určitému trestnému činu jej nečiní automaticky beztrestným podle trestního zákona.

9. Konečně neměla většina ztratit ze zřetele významnou skutečnost, že vnitrostátní soudy uložily stěžovatelce ten nejmírnější možný trest, když nařídily osvobození od zaplacení peněžitého trestu a zbavily ji břímě zápisu do trestního rejstříku. Výsledek řízení tak skutečně prokazuje, že použití konceptu pokračujícího trestného činu podle nových čl. 322.2 a 322.3 vnitrostátními soudy jako *leges speciales* ve vztahu k čl. 322.1 nebylo v žádném případě libovolné ani nepřiměřené. Stěžovatelka naopak získala nejlepší možný výsledek. Účel i podstata čl. 7 Úmluvy tak byly tudíž plně respektovány v souladu s judikaturou Soudu.

(zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
12. 4. 2022
VĚC LINGS PROTI DÁNSKU
(Rozsudek ve věci Lings proti Dánsku, stížnost č. 15136/20)

K právu na asistovanou sebevraždu ve světle práva na svobodu projevu dle čl. 10 Úmluvy

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 10

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 17 Listiny základních práv a svobod
§ 144 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Klíčová slova:
Eutanázie/asistovaná sebevražda – svoboda projevu – nezbytný v demokratické společnosti – prostor pro uvážení/margin of appreciation – ochrana zdraví a morálky

Autorský komentář:

V předkládaném rozhodnutí se Soud zabýval právem na asistovanou sebevraždu optikou práva na svobodu projevu podle čl. 10 Úmluvy. V předmětné věci bylo namítáno porušení práva na svobodu projevu stěžovatele, který poskytl dvěma osobám asistenci k sebevraždě formou pomoci s obstaráním léků s vědomím, že je chtějí užít za účelem spáchání sebevraždy, a dále formou výměny několika e-mailů s osobou, jež měla v úmyslu spáchat sebevraždu, v nichž ji mimo jiné ujistil o vhodnosti jí vybraných léků a odkázal ji na návod zveřejněný na internetu. Za tato jednání byl shledán vinným dánskými soudy z trestného činu asistence na sebevraždě podle § 240 dánského trestního zákoníku.

Soud nejprve stanovil, že akt obstarání léků stěžovatelem nepředstavoval problém ve světle čl. 10 Úmluvy. Odsouzení stěžovatele dánskými soudy za čin výměny několika e-mailů, v nichž utvrdil osobu o vhodnosti medikamentů k sebevraždě, Soud neshledal porušením čl. 10 Úmluvy. Soud objasnil, že v jeho judikatuře neexistuje žádná opora pro závěr, že podle Úmluvy existuje právo na asistovanou sebevraždu, a to včetně práva poskytnout informace, které jdou nad rámec obecných informací o sebevraždě. Dánský Nejvyšší soud navíc provedl důkladný přezkum práva použitelného ve světle Úmluvy a jeho rozhodnutí nebylo Soudem shledáno nepřiměřené. Taktéž Soud poukázal na to, že v předmětné otázce náleží státům široký prostor pro uvážení, a to především vzhledem k tomu, že se jedná o otázku morálky a že v této oblasti nepanuje mezi členskými státy Rady Evropy shoda. Závěr Soudu tedy byl takový, že nedošlo k porušení práva stěžovatele dle čl. 10 Úmluvy, neboť rozhodnutí dánských soudů splnilo podmínky nezbytnosti v demokratické společnosti, proporcionality vůči sledovaným cílům a nedošlo k vybočení z prostoru pro uvážení.

Pro české právní prostředí je předmětné rozhodnutí Soudu důležité především ve vztahu k ustanovení § 144 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, které vymezuje skutkovou podstatu trestného činu účasti na sebevraždě. V této souvislosti lze především připomenout, že objektivní stránka tohoto přečinu se vyznačuje (čistě) komisivním jednáním, které spočívá v účasti na sebevraždě, a to ve formě návodu („pohne“) nebo pomoci. Uvedená jednání jsou zákonodárcem v těchto případech povýšena na pachatelství, neboť sebevrah se (žádného) trestného činu nedopouští. Přesto je nutné znak „pomáhá“ vykládat obdobně jako pomoc podle § 24 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku. Může se jednat o pomoc fyzickou (např. obstarání prostředků k provedení sebevraždy), ale i psychickou (intelektuální) spočívající např. v utvrzování v předsevzetí provést sebevraždu. Znak „pohne“ je pak nutné vykládat obdobně jako návod podle § 24 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku. Rozumí se jím jakékoliv jednání, které je způsobilé vyvolat u jiné osoby rozhodnutí spáchat sebevraždu (např. přemlouvání, poučení o možnosti spáchat sebevraždu, schvalování sebevraždy jiné osoby s cílem vzbudit u poškozeného rozhodnutí spáchat sebevraždu aj.).¹

Tento rozsudek Soudu tak je významný nejen vzhledem k tomu, že dále rozvíjí judikaturu k politicky, právně i společensky významnému tématu asistované sebevraždy, ale také by měl být brán v potaz při rozhodovací činnosti českých soudů.

(JUDr. Petr Škvain, Ph.D., Mgr. Jana Zápotocká)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel pracoval do roku 2010 jako lékař a je členem sdružení zasazujícího se o uzákonění eutanazie v Dánsku, které v roce 2015 založil. Dne 23. 9. 2019 byla potvrzena jeho vina Nejvyšším soudem Dánska (dále jen „Nejvyšší soud“) ze dvou případů asistované sebevraždy a jednoho případu pokusu o asistovanou sebevraždu podle § 240 dánského trestního zákoníku (dále jen „trestní zákoník“) a byl mu uložen podmíněný trest odnětí svobody ve výši 60 dnů. Stěžovatel v návaznosti na toto namítal porušení článku 10 Úmluvy uváděje, že poskytl pouze obecnou radu o sebevraždě.

Pro případ je podstatné, že stěžovatel je také autorem návodu, jak spáchat sebevraždu, který zveřejnil na internetu a který byl podle dánského práva beze sporu v souladu se zákonem. Návod obsahoval jednak detailní postupy, jak spáchat sebevraždu (včetně uvedení seznamu 300 léků vhodných ke spáchání sebevraždy, jejich dávkování a možných kombinací) a dále také rady ohledně toho, jak se má osoba ujistit, aby byla její sebevražda opravdu úspěšná (konkrétně za pomoci zkombinování léčiv, popřípadě nasazením plastového sáčku přes hlavu a jeho upevněním gumičkou).

V únoru 2017 poskytl stěžovatel rozhovor v rádiu, v němž mimo jiné uvedl, že pomohl nevléčitelně nemocnému pacientovi zemřít podáním určitého léčebného prostředku. Za toto byl nahlášen na policii pro porušení § 240 trestního zákoníku. V návaznosti na to byla stěžovateli dne 3. 3. 2017 odebrána lékařská licence, v důsledku čehož již mimo jiné nemohl předepisovat léčiva. Stěžovatel byl následně obviněn ze dvou případů dokonané asistované sebevraždy a jednoho případu pokusu o ni.

¹ ŠKVAIN, P. In: KUČHTA, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 23; dále zejména ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* 2. vydání. 2012. s. 1523.

Pokusu o asistovanou sebevraždu se měl stěžovatel dopustit tím, že společně s dalším spoluobviněným předepsal léky osobě A., která trpěla neurologickou nemocí a která chtěla spáchat sebevraždu, přičemž tato se jí nepovedla. Konkrétně pak měla osoba A. kontaktovat stěžovatele, s nímž měla několikrát telefonicky hovořit a komunikovat prostřednictvím e-mailových zpráv. Jelikož již byla v této době stěžovateli odebrána lékařská licence, obrátil se na spoluobviněného a poprosil jej, aby pro A. předepsal určitý léčivý prostředek. Stěžovatel si byl vědom toho, že osoba chce lék použít ke spáchání sebevraždy. Tyto skutečnosti byly potvrzeny spoluobviněným, resp. osobou A.

V prvním případě dokonané asistované sebevraždy měl stěžovatel pomoci k sebevraždě osobě B., která byla ochrnutá na většinu těla a která chtěla zemřít, a to obstaráním léčebného přípravku s vědomím toho, že jej B. zamýšlela použít za účelem spáchání sebevraždy. Podle prohlášení manželky osoby B. se B. neúspěšně pokusila o absolvování nutné procedury k provedení eutanázie ve Švýcarsku. Manželka B. měla kontaktovat stěžovatele s žádostí o pomoc pro B. Podle jejího tvrzení měl stěžovatel při následném setkání naznačit, že by jim mohl zprostředkovat kontakt na někoho, kdo by jim mohl potřebné léky poskytnout. Manželka osoby B. poté měla léky skutečně obdržet a předat je B. V květnu 2017 rodina uspořádala večeři na rozloučenou s osobou B., přičemž tuto nebylo následně druhý den možné probudit ze spánku a o několik dnů později zemřela. Samotný stěžovatel tvrdil, že navštívil osobu B. a poradil jí, jak spáchat sebevraždu (v souladu s návodem, který zveřejnil na internetu). Tvrdil, že pro B. žádná léčiva neobstaral, pouze se o obstarání bavil se třetí osobou, avšak nevěděl, jestli mu je tato opravdu obstarala.

V druhém případě dokonané asistované sebevraždy se jednalo o osobu C., 85letou ženu, která si přála spáchat sebevraždu, přestože nebyla nijak závažně nemocná. Za tímto účelem si sama obstarala potřebné léky. Mezi 17. 7. 2018 a 8. 8. 2018 si stěžovatel a C. vyměnili v rámci e-mailové komunikace, kterou iniciovala osoba C. žádosti o pomoc, alespoň 9 zpráv. Stěžovatel v nich potvrdil osobě C. její výběr léků, které podle něj měly být výborné, a zároveň jí doporučil, aby se podívala na jeho návod o tom, jak spáchat sebevraždu. Dále stěžovatel potvrdil C., že je dobré, aby zkombinovala léky s nasazením plastového sáčku na hlavu, přičemž pakliže toto učiní, může si být osoba C. jistá úspěšností své sebevraždy na 100 %. Taktéž stěžovatel C. připomněl, že nemá zapomenout umístit gumičku okolo krku. Osoba C. byla dne 10. 8. 2018 nalezena mrtvá s plastovým sáčkem přes hlavu.

Stěžovatel byl nejprve dánským prvostupňovým soudem shledán vinným pouze z jednoho případu dokonané asistované sebevraždy a z jednoho pokusu, nicméně odvolacím soudem byl shledán vinným ve všech třech bodech obžaloby. Toto rozhodnutí pak bylo potvrzeno i Nejvyšším soudem. Stěžovatel byl ve výsledku odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody v délce 60 dní, přičemž přitěžujícími byly shledány okolnosti, že činnost páchal do určité míry systematicky a byl odsouzen celkem ve třech bodech, naopak polehčující okolností mu byl jeho pokročilejší věk.

Nejvyšší soud Dánska ve svém rozhodnutí ze dne 23. 9. 2019 poukázal na skutečnost, že pokusit se vzít si vlastní život není trestné, avšak podle § 240 trestního zákoníku je trestné napomáhat jinému k sebevraždě. Podle Nejvyššího soudu nelze jednoduše použít ty druhy spolupachatelství, které jsou stanoveny v obecném pravidle podle § 23 trestního zákoníku, avšak je nutné vycházet z § 240, přičemž drobná pomoc může spadat mimo rozsah trestného činu podle tohoto ustanovení. Ve shodě se soudem nižší instance Nejvyšší soud konstatoval, že

výše popsané jednání stěžovatele vůči osobám A. a B. je trestné podle § 240 trestního zákoníku jakožto asistovaná sebevražda. Nejvyšší soud tedy dovedl i trestnost pokusu o asistovanou sebevraždu v případě osoby A., jelikož tento pokus splňoval podmínky stanovené v § 21 odst. 3 trestního zákoníku, který stanovuje, že pakliže není uvedeno jinak, pokusy jsou trestné pouze v případech, kdy lze za trestný čin uložit odnětí svobody překračující 4 měsíce. Podle § 240 trestního zákoníku lze za asistenci k sebevraždě uložit peněžitý trest nebo odnětí svobody v délce nejvýše 3 let. Podmínka pro trestnost pokusu tak byla splněna, na čemž nemohlo nic změnit ani podání stěžovatele pojednávající o legislativní historii § 240 trestního zákoníku.

I v případě týkajícím se osoby C., s níž si stěžovatel vyměnil několik e-mailů s obsahem výše zmíněným, byl stěžovatel shledán většinou soudců Nejvyššího soudu vinným. K tomuto bodu se vztahovalo stanovisko 3 soudců, kteří shledali stěžovatele vinným a odlišné stanovisko 2 soudců, kteří s tímto nesouhlasili. Soudci, podle nichž byl stěžovatel vinen, naznali, že poskytnutí rady v rámci e-mailové komunikace stěžovatele s osobou C. jí pomohlo konkrétním a významným způsobem spáchat sebevraždu. Toto poskytnutí rady pak podle nich nemůže být vyňato z trestní odpovědnosti z důvodu, že je rada založena na obecném návodu zveřejněném na internetu. Konkrétní rady stěžovatele osobě C. byly totiž ve větší míře než obecný návod uzpůsobeny posílit přání C. spáchat sebevraždu. V odlišném stanovisku pak dva soudci Nejvyššího soudu vyjádřili názor, že stěžovatel měl být v tomto bodě obžaloby zproštěn viny, jelikož informace, které stěžovatel poskytl C., podle nich neměly být takové povahy, aby je bylo možné samostatně považovat za trestný čin napomáhání k sebevraždě. Osoba C. si sama obstarala léky a kontaktovala stěžovatele, který jí poskytl pouze rady vyplývající z veřejně dostupného návodu na internetu a k těmto nedodal nic, co by již návod neobsahoval, přičemž C. k sebevraždě nijak víc nenabádal. Podle soudců zastávajících odlišné stanovisko takového jednání není trestné.

RELEVANTNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA A PRAXE

18. Příslušná ustanovení (dánského) trestního zákoníku zní takto:

§ 21

(1) Jednání směřující k podněcování nebo napomáhání ke spáchání trestného činu je trestné jako pokus, pokud trestný čin není dokonán.

(2) Trest stanovený za trestný čin může být u pokusu snížen, zejména pokud se pokus vyznačuje malou intenzitou nebo trvalostí trestného úmyslu.

(3) Není-li stanoveno jinak, je pokus trestný pouze tehdy, lze-li za trestný čin stanovit trest odnětí svobody v délce převyšující čtyři měsíce.

§ 23

(1) Trest stanovený za trestný čin se vztahuje na každého, kdo se na činu podílí podněcováním, napomáháním nebo spolupachatelstvím. Trest může být snížen, pokud osoba měla v úmyslu poskytnout pouze menší pomoc nebo podpořit již vzniklý úmysl a pokud trestný čin nebyl dokonán nebo úmyslné spolupachatelství selhalo.

(2) Trest může být snížen také v případě, že se osoba spolupodílí na porušení zvláštní povinnosti, která se na ni nevztahuje.

(3) Není-li stanoveno jinak, lze upustit od potrestání spolupachatelství na trestných činech, za které nelze uložit trest odnětí svobody převyšující čtyři měsíce, pokud spolupachatel chtěl poskytnout pouze menší pomoc nebo podpořit již vzniklý úmysl a pokud jeho spolupachatelství bylo způsobeno nedbalostí.

(...)

§ 240

Kdo jinému pomáhá úmyslně ukončit jeho život, bude potrestán peněžitým trestem nebo odnětím svobody až na tři léta.

(...)

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 10 ÚMLUVY

33. Stěžovatel namítal, že rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2019 porušil jeho právo na svobodu projevu zaručené článkem 10 Úmluvy, který zní takto:

- „1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.
2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

(...)

2. Posouzení Soudu

(a) Obecné zásady

40. Obecné zásady týkající se práva na svobodu projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy jsou v judikatuře Soudu dobře ustáleny a shrnuty například v rozsudku velkého senátu ze dne 15. 10. 2015, Perinçek proti Švýcarsku, č. 27510/08, body 131–136, 146–151 a 196–197.

41. Z ustálené judikatury navíc vyplývá, že vnitrostátní orgány mají široký prostor pro uvážení v otázkách morálky, zejména v oblasti, jako je tomu v předmětném případě, která se dotýká otázek víry o povaze lidského života (viz mimo jiné rozsudek ze dne 29. 10. 1992, Open Door a Dublin Well Woman proti Irsku, č. 14234/88, 14235/88, bod 68).

42. Kromě toho je obzvláště důležitá kvalita parlamentního a soudního přezkumu nezbytnosti obecného opatření, jako je v tomto případě kriminalizace asistované sebevraždy, a to i pro účely fungování příslušného prostoru pro uvážení (viz mimo jiné rozsudek velkého senátu ze dne 22. 4. 2013, Animal Defenders International proti Spojenému království, č. 48876/08, bod 108; rozsudek velkého senátu ze dne 4. 4. 2018, Correia de Matos proti Portugalsku, č. 56402/12, body 117 a 129; rozsudek velkého senátu ze dne 9. 7. 2021, M. A. proti Dánsku, č. 6697/18, body 147–149).

43. Dalším faktorem, který má vliv na rozsah prostoru pro uvážení, je existence či neexistence společného základu mezi vnitrostátními právními předpisy smluvních států (viz mimo jiné rozsudek velkého senátu ze dne 27. 8. 2015, Parrillo proti Itálii, č. 46470/11, body 176–179, a rozsudek M. A. proti Dánsku, citováno výše, body 151–160).

44. Konečně má na rozsah prostoru pro uvážení vliv v zásadě subsidiární role Soudu v systému ochrany Úmluvy. Smluvní strany mají v souladu se zásadou subsidiarity primární odpovědnost za zajišťování práva a svobody definované v Úmluvě a jejích protokolech a při tom mají prostor pro uvážení, který podléhá kontrolní pravomoci Soudu. Vnitrostátní orgány jsou díky své demokratické legitimitě, jak již Soud mnohokrát rozhodl, v zásadě v lepší pozici pro posouzení místních potřeb a podmínek než mezinárodní soud (viz mimo jiné rozsudek velkého senátu ze dne 11. 12. 2018, Lekić proti Slovinsku, č. 36480/07, bod 108; viz také Protokol č. 15 k Úmluvě, který vstoupil v platnost dne 1. 8. 2021).

(b) Aplikace uvedených zásad na projednávanou věc

(i) Stanovení zákonem a legitimní cíl

45. Mezi stranami není sporu o tom, že odsouzení stěžovatele představovalo zásah stanovený zákonem, konkrétně ustanovením § 240 trestního zákoníku, který sledoval legitimní cíle ochrany zdraví a mravnosti a práv jiných osob. Soud poznamenává, že pokud jde o body 1) a 2), stěžovatel byl odsouzen nejen za to, že poskytl radu, ale také za to, že konkrétními úkony obstarával léky pro dotčené osoby ... Soud proto shledává důvod pochybovat o tom, zda v souvislosti s těmito body skutečně došlo k zásahu do stěžovatelova práva na svobodu projevu ve smyslu článku 10. Nicméně v následujícím textu bude vycházet z předpokladu, že k němu došlo.

(ii) „Nezbytnost v demokratické společnosti“

46. Asistovaná sebevražda je v dánské legislativě trestná od roku 1930. Současné znění § 240 trestního zákoníku je účinné od roku 2004. K trestnosti činu podle § 240 se vyžaduje, aby pachatel provedl konkrétní úkon pomoci s úmyslem, aby jedna nebo více konkrétních osob spáchalo sebevraždu. Podpora sebevraždy a popisy způsobů spáchání sebevraždy nespádají do působnosti § 240, pokud nejsou zaměřeny na konkrétní osoby. Proto představení nebo šíření receptů na sebevraždu prostřednictvím internetových stránek a podobně nemůže být za normálních okolností trestné podle § 240 trestního zákoníku.

47. V projednávaném případě není Soud povinen posoudit, zda je trestnost asistované sebevraždy oprávněná. Podle ustálené judikatury Soudu není jeho úkolem v řízení zahájeném na základě individuální stížnosti podle článku 34 Úmluvy přezkoumávat vnitrostátní právo in abstracto. Namísto toho musí určit, zdali způsob, jakým bylo na stěžovatele aplikováno nebo jakým se ho dotklo, vedl k porušení Úmluvy. Může tedy pouze přezkoumat, zda aplikace § 240 trestního zákoníku v případě stěžovatele byla či nebyla „nezbytná v demokratické společnosti“ ve smyslu článku 10 odst. 2 Úmluvy (viz mimo jiné výše citovaný rozsudek Perinçek proti Švýcarsku, bod 226).

48. Odpověď na otázku, zda taková nezbytnost existuje, závisí na potřebě chránit „zdraví a morálku“ a „práva jiných osob“ prostřednictvím trestněprávních opatření.

49. Vycházeje ze své judikatury, Soud v rozsudku ze dne 20. 1. 2011, Haas proti Švýcarsku (č. 31322/07, bod 54), konstatoval, že článek 2 Úmluvy, který zakládá povinnost orgánů chránit zranitelné osoby, a to i před jednáním, kterým ohrožují svůj vlastní život, rovněž zavazuje vnitrostátní orgány, aby zabránily jednotlivci vzít si život, pokud toto rozhodnutí nebylo učiněno svobodně a s plným pochopením toho, co obnáší.

50. V rozsudku ze dne 19. 7. 2012, Koch proti Německu (č. 497/09, body 51–52 a odkazy v něm uvedené), Soud uznal, že právo jednotlivce rozhodnout, jakým způsobem a v jakém okamžiku má jeho život skončit, za předpokladu, že je schopen svobodně formulovat svou

vlastní vůli a jednat podle ní, je jedním z aspektů práva na respektování soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

51. V rozsudku ze dne 14. 5. 2013, Gross proti Švýcarsku (č. 67810/10, body 58–60), Soud dále naznal, že přání stěžovatelky, aby jí byla poskytnuta dávka pentobarbitalu sodného, která jí umožnila ukončit život, spadá pod rozsah jejího práva na respektování soukromého života podle článku 8 Úmluvy. Připomeňme, že věc byla postoupena velkému senátu, který ji dne 30. září 2014 prohlásil za nepřijatelnou z důvodu zneužití práva na podání žádosti ve smyslu článku 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy.

52. V judikatuře Soudu však není opora pro závěr, že podle Úmluvy existuje právo na asistovanou sebevraždu, a to i ve formě poskytování informací o sebevraždě nebo asistence, která jde nad rámec poskytování obecných informací o sebevraždě (srov. článek 2 Úmluvy v rozsudku ze dne 29. 4. 2002, Pretty proti Spojenému království, č. 2346/02, bod 40). Protože tedy stěžovatel nebyl stíhán za poskytování obecných informací o sebevraždě, včetně příručky o sebevraždě, která byla zveřejněna, ale byl stíhán za to, že napomáhal sebevraždě konkrétními činy, Soud konstatuje, že v tomto případě se nejedná o právo stěžovatele poskytovat informace, na jejichž obdržení měli dle Úmluvy ostatní právo.

53. Před Nejvyšším soudem stěžovatel tvrdil, že osobám A., B. a C. pomáhal pouze tím, že jim poskytoval návody a informace, které již byly legálně dostupné na internetu, a nedosáhl tak hranice podle § 240 trestního zákoníku. Konkrétně se odvolával na článek 10 Úmluvy.

54. Pokud jde o body 1) a 2), Nejvyšší soud jednomyslně konstatoval, že stěžovatel nejen poskytoval návod, ale konkrétními úkony také obstarával léky pro dotčené osoby s vědomím, že jsou určeny k jejich sebevraždě. Na takové jednání se jednoznačně vztahoval § 240 trestního zákoníku, a nevedlo tedy k porušení článku 10.

55. Pokud jde o bod 3), bylo prokázáno, že stěžovatel radil osobě C. ohledně způsobů sebevraždy prostřednictvím vzájemné e-mailové komunikace, mimo jiné tím, že jí stvrdil výběr léků a potvrdil, že je dobré je kombinovat s nasazením igelitového sáčku na hlavu, a dále tím, že napsal: „Pokud jste schopna to provést, budete mít stoprocentní jistotu. V takovém případě nezapomeňte, že je nutné dát si kolem krku gumičku.“

56. Na základě výkladu § 240, zejména ve světle přípravných prací, legislativního přezkumu, včetně Zprávy č. 1462/2005 Stálého výboru pro trestní zákoník ..., a Úmluvy, shledala většina Nejvyššího soudu stěžovatele vinným podle uvedeného ustanovení tím, že konkrétním a významným způsobem napomáhal osobě C. ke spáchání sebevraždy, že jeho rady nebyly vyňaty z trestní odpovědnosti, protože vycházely z jeho zákonného obecného návodu na internetových stránkách „Lékařů podporujících eutanázii“, že jeho konkrétní rady byly ve větší míře než obecný návod způsobily prohloubit touhu C. spáchat sebevraždu a že jeho odsouzení by nebylo v rozporu s článkem 10 Úmluvy. Stěžovateli byl uložen podmíněný trest odnětí svobody v délce 60 dnů. Jako k přitěžující okolnosti bylo přihlédnuto k tomu, že šlo do jisté míry o systematické páchaní činů a že stěžovatel byl obviněn ve třech bodech, přičemž poslední skutek spáchal poté, co byl policií předběžně obviněn z porušení § 240 trestního zákoníku. Za polehčující okolnost bylo považováno, že stěžovateli bylo téměř 78 let.

57. Soud nevidí důvod zpochybňovat závěry Nejvyššího soudu. Podotýká, že zásadní otázkou bylo rozlišení mezi legálním obecným návodem dostupným na internetu a konkrétními informacemi, které stěžovatel poskytl C. Většina shledala, že konkrétní informace poskytnuté stěžovatelem „vycházely“ z obecného návodu ..., a nezdá se, že by přidal nějaké informace, které by z něj nevyplývaly. Většina však také naznala, že konkrétní rady stěžovatele byly ve větší míře než obecný návod uzpůsobeny k tomu, aby prohloubily touhu C. spáchat sebevraždu. Soud v tomto ohledu poznamenává, že C. ve svém prvním e-mailu ze dne 17. července 2018 adresovaném stěžovateli požádala o jeho pomoc, ačkoli si již sama obstarala potřebné léky a věděla o existenci obecného návodu na internetu. Stěžovatel a C. si navíc v období od 17. července do 8. srpna 2018, tedy v průběhu přibližně tří týdnů, vyměnili nejméně devět e-mailů.

Za těchto okolností má Soud za to, že důvody, o které se Nejvyšší soud opřel, když dospěl k závěru, že skutek spadá do působnosti § 240 trestního zákoníku, byly relevantní a dostatečné.

58. Soud rovněž poznamenává, že Nejvyšší soud provedl důkladný soudní přezkum použitelného práva ve světle Úmluvy, včetně výše citovaného rozsudku Soudu ve věci *Open Door a Dublin Well Woman* proti Irsku, týkajícího se omezení absolutní povahy ohledně poskytování informací těhotným ženám o zařízeních pro provádění interrupcí v zahraničí, a to bez ohledu na jejich věk, zdravotní stav nebo důvody, pro které vyhledaly poradenství v oblasti ukončení těhotenství. Zásah se týkal služeb, které byly v jiných zemích legální a které mohly mít zásadní význam pro zdraví a blaho ženy (*ibid.*, body 72–73). Již z tohoto důvodu Soud shledal, že se omezení jeví jako příliš široké a nepřiměřené (*ibid.*, bod 74). Kromě toho poradci neobhajovali ani nenabádali k interrupci, ale omezili se na vysvětlení dostupných možností.

V projednávaném případě bylo nesporné, že stěžovatel mohl legálně zveřejnit na internetu svou příručku „Léky vhodné k sebevraždě“ a mohl podporovat sebevraždu, pokud nebyla zaměřena na konkrétní osoby. Obvinění se týkala konkrétní pomoci či rady stěžovatele třem konkrétním osobám A., B. a C., jak spáchat sebevraždu. Omezení podle § 240 trestního zákoníku bylo uloženo s cílem chránit zdraví a blaho těchto osob tím, že se zabránilo dalším osobám v napomáhání k jejich sebevraždě. Projednávaná věc se tedy výrazně liší od věci *Open Door a Dublin Well Woman* proti Irsku.

S ohledem na výše uvedené se Soud domnívá, že kvalita soudního přezkumu sporného obecného opatření a jeho aplikace v projednávané věci vyznívá ve prospěch širokého prostoru pro uvážení.

59. Soud podotýká, že trestní odsouzení je závažnou sankcí s ohledem na existenci jiných prostředků zásahu a odvrácení, zejména prostřednictvím občanskoprávních prostředků nápravy (viz např. výše citovaný rozsudek *Perinçek* proti Švýcarsku, bod 273). Za okolností projednávaného případu však Soud neshledává odsouzení a trest nepřiměřenými, a to i s ohledem na to, že trest byl uložen podmíněně.

60. Dalším prvkem, který hovoří ve prospěch širokého prostoru pro uvážení v tomto případě, je skutečnost, že téma asistované sebevraždy se týká otázek morálky (viz odstavec 41 výše) a že výzkum v oblasti srovnávacího práva ... umožňuje Soudu dospět k závěru, že členské státy Rady Evropy v této otázce zdaleka nedosáhly shody (viz odstavec 43 výše; viz také například *Haas* proti Švýcarsku, citovaný výše, bod 55).

61. Ve světle všech výše uvedených úvah má Soud za to, že důvody, na které se odvolávaly vnitrostátní soudy a naposledy Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 23. září 2019, byly relevantní a dostatečné k prokázání toho, že zásah, který je předmětem stížnosti, lze považovat za „nezbytný v demokratické společnosti“, přiměřený sledovaným cílům, konkrétně ochraně zdraví a morálky a práv druhých, a že orgány žalovaného státu jednaly v rámci svého prostoru pro uvážení, přičemž zohlednily kritéria stanovená v judikatuře Soudu.

62. Nedošlo tedy k porušení článku 10 Úmluvy.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ:

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení článku 10 Úmluvy.

(...)

(Zpracovali JUDr. Petr Škvain, Ph.D. a Mgr. Jana Zápotocká)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
28. 6. 2022
VĚC M. D. A OSTATNÍ PROTI ŠPANĚLSKU
(rozsudek ve věci M. D. a ostatní proti Španělsku,
stížnost č. 36584/17)

K závazkům státu ve vztahu k ochraně osobních údajů jednotlivců

Dotčený článek Úmluvy:

čl. 8

čl. 10

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 10 a 17 Listiny základních práv a svobod

Klíčová slova:

Respektování soukromého života – ochrana osobních údajů – svoboda projevu – sdělovací prostředky – politické nebo jiné smýšlení – účinné vyšetřování

Autorský komentář:

V komentovaném rozsudku se Soud na podkladě práva na soukromý život zabýval naplněním pozitivních a negativních závazků státu ve vztahu k aktuálnímu tématu ochrany osobních údajů. Mimo jiné připomněl, že samotné uchovávání údajů týkajících se soukromého života jednotlivce představuje zásah ve smyslu čl. 8 Úmluvy a dále že údaje odhalující politické názory patří do zvláštních kategorií citlivých údajů požívajících zvýšené úrovně ochrany. Ve vztahu k projednávané věci pak dospěl k závěru, že již pouhá existence dokumentu obsahujícího osobní data jednotlivců, který byl vytvořen policejním orgánem za situace, kdy takový postup nebyl předpokládán vnitrostátním právem, znamenala porušení práva na respektování soukromého života.

Postupu vnitrostátních orgánů vytkl Soud především právě skutečnost, že španělská policie přikročila k vypracování interního dokumentu obsahujícího osobní údaje stěžovatelů bez zákonného důvodu. U stěžovatelů totiž v té době neexistovalo důvodné podezření, že se dopustili či v budoucnu dopustí trestného činu. Soud dále zdůraznil, že orgány veřejné moci použily osobní údaje stěžovatelů k jinému účelu, než který odůvodňoval jejich shromažďování, když tyto pocházely z policejní databáze vzniklé za účelem vydávání a správy španělských dokladů totožnosti.

Z uvedeného lze dovést jisté mantinely, které Soud ukládá státům a jejich orgánům při zacházení s osobními údaji jednotlivců. Anotované rozhodnutí tak jistě bude přínosné nejen pro orgány státní moci v rámci jejich činnosti, ale i pro soudy v rámci posuzování, zda při zacházení s osobními údaji jednotlivců veřejné orgány nepochybily.

(Zpracovali Mgr. Bc. Anna Skrášková a JUDr. Pavel Simon)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelé, 20 soudců působících v Katalánsku, podepsali v únoru 2014 manifest, v němž vyjádřili svůj právní názor ve prospěch práva katalánského lidu na rozhodnutí o vztahu se španělským státem. V březnu 2014 zveřejnily španělské celostátní noviny článek s titulkem „Spiknutí třiatřiceti separatistických soudců“, který obsahoval fotografie a osobní údaje stěžovatelů jako jejich jména, pracovní zařazení či komentáře o jejich politických názorech. Podle stěžovatelů pocházely tyto fotografie a podrobnosti z databáze španělské policie, která obsahovala identifikační údaje všech španělských občanů nezbytné pro vydávání a správu španělských dokladů totožnosti (dále v textu jako „policejní identifikační databáze“). Před vnitrostátními soudy se prokázalo, že s uvedenými informacemi byla vypracována zpráva ze strany policejního orgánu.

Na základě oznámení stěžovatelů zahájil vyšetřující soudce, jenž ve španělsku plní roli typickou pro státní zastupitelství v jiných zemích, vyšetřování. Řízení však zastavil s tím, že k trestnému činu došlo, ale nelze určit, kdo jej spáchal. Odvolací orgán, Audiencia Provincial Madrid, s postupem vyšetřujícího soudce nesouhlasil. Podle něj totiž nebyla vynaložena veškerá nezbytná péče k získání potřebných informací, neboť, mimo jiné, nebyla pořízena výpověď policejního úředníka, který vytvoření zprávy nařídil a který byl jejím přímým adresátem. Vyšetřující soudce následně doplnil výpovědi některých osob, nikoliv však dotčeného policejního úředníka, a věc na základě stejného odůvodnění zastavil. Dalšímu odvolání stěžovatelů již Audiencia Provincial Madrid nevyhověl. Konstatoval, že nebyly předloženy žádné informace, které by umožnily přičíst předmětný trestný čin osobám, jejichž výpovědi byly pořízeny, ani které by nasvědčovaly tomu, že dotčený policejní úředník stál za únikem informací o stěžovatelích nebo že by umožnil šíření fotografií stěžovatelů obsažených v policejní identifikační databázi. Současně uvedl, že pokud obsah spisu skutečně unikl, dotčený policista by se nedopustil trestného činu.

V mezidobě byla se stěžovateli na popud jisté španělské odborové organizace příslušným španělským orgánem správy soudnictví zahájena kárná řízení. Tato však byla následně zastavena a žádné sankce nebyly uděleny.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 8 ÚMLUVY

26. Stěžovatelé namítali, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy, a to zaprvé tím, že policie bez jakéhokoli právního důvodu vypracovala o každém ze stěžovatelů (jakožto signatářů výše uvedeného manifestu) zprávu s použitím fotografií získaných z policejní identifikační databáze, a zadruhé tím, že tato zpráva unikla do tisku; konečně brojili proti zveřejnění svých fotografií v novinách. Článek 8 zní takto:

Článek 8

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinům, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

A. Přijatelnost

(...)

32. Pokud jde o tvrzené porušení čl. 8 v důsledku zveřejnění fotografií stěžovatelů v novinách La Razón, Soud konstatuje, že zveřejnění fotografií a novinového článku o stěžovatelích bylo výhradní odpovědností novin, které fotografie získaly a na základě posouzení jejich zpravodajské hodnoty se rozhodly je zveřejnit a připravit článek o veřejném manifestu podepsaném stěžovateli.

33. Neexistuje však žádný záznam o tom, že by stěžovatelé podali proti novinám občanskoprávní žalobu a v jejím průběhu namítali, že zveřejněním jejich fotografií bylo porušeno jejich právo na ochranu jejich podoby ...

34. V tomto ohledu, jak zdůraznila vláda, měli stěžovatelé možnost podat občanskoprávní žalobu proti vlastníkově novin a domáhat se nápravy případného porušení jejich práva na ochranu jejich podoby. Jelikož tak neučinili, podali stížnost k Soudu, která nebyla nejprve přezkoumána žádným vnitrostátním soudním orgánem.

(...)

36. Stížnost na zveřejnění fotografií stěžovatelů v novinách tak musí být prohlášena za nepřijatelnou podle čl. 35 odst. 1 a 4 Úmluvy, neboť stěžovatelé nevyčerпали dostupné vnitrostátní prostředky nápravy.

B. Věcné posouzení

(...)

2. Posouzení soudu

(a) Obecně

(i) Negativní závazky podle čl. 8

52. Hlavním účelem čl. 8 je ochrana před svévolným zasahováním veřejné moci do soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence jednotlivce. Tento negativní závazek je Soudem označován za základní cíl čl. 8 (viz rozsudek ze dne 27. 10. 1994, Kroon a ostatní proti Nizozemsku, č. 18535/91, bod 31). Pokud se případ týká negativního závazku, musí Soud posoudit, zda byl zásah v souladu s požadavky odst. 2 čl. 8 – tedy v souladu se zákonem, sledující legitimní cíl a nezbytný v demokratické společnosti (viz rozsudek ze dne 22. 2. 2018, Libert proti Francii, č. 588/13, body 40 a 42).

53. Zjištění, že předmětné opatření nebylo „v souladu se zákonem“, postačuje k tomu, aby Soud konstatoval, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy. Není proto nutné zkoumat, zda daný zásah sledoval „legitimní cíl“ nebo byl „nezbytný v demokratické společnosti“ (viz rozsudek ze dne 8. 4. 2003, M. M. proti Nizozemsku, č. 39339/98, bod 46).

54. Při určování, zda osobní informace uchovávané orgány zahrnují nějaké aspekty „soukromého života“, musí Soud náležitě zohlednit konkrétní kontext, v němž byly dotčené informace zaznamenány a uchovávány, povahu záznamů, způsob, jakým jsou tyto záznamy používány a zpracovávány, a výsledky, které mohou být získány (viz rozsudek velkého senátu ze dne 4. 12. 2008, S. a Marper proti Spojenému království, č. 30562/04 a 30566/04, bod 67).

55. Soud v minulosti rozhodl, že samotný fakt uchovávání údajů týkajících se soukromého života jednotlivce představuje zásah ve smyslu čl. 8 (viz rozsudek ze dne 26. 3. 1987, Leander proti Švédsku, bod 48). Následné použití uložených informací nemá na toto zjištění žádný vliv

(viz rozsudek velkého senátu ze dne 16. 2. 2000, Amann proti Švýcarsku, č. 27798/95, bod 69). Soud opakuje, že je důležité omezit použití údajů na účel, pro který byly zaznamenány (viz rozsudek S. a Marper, citovaný výše, bod 103). Údaje odhalující politické názory patří do zvláštních kategorií citlivých údajů, které požívají zvýšené úrovně ochrany (viz rozsudek ze dne 24. 1. 2019, Catt proti Spojenému království, č. 43514/15, bod 112).

(ii) Pozitivní závazky podle čl. 8

56. Ačkoli základním cílem čl. 8 je chránit jednotlivce před svévolnými zásahy ze strany orgánů veřejné moci, nenutí stát pouze zdržet se takových zásahů: kromě tohoto negativního závazku mohou existovat i pozitivní povinnosti vyplývající z potřeby zajistit účinné respektování soukromého života (viz rozsudek ze dne 24. 2. 1998, Botta proti Itálii, bod § 33).

57. Soud proto musí zjistit, zda vnitrostátní orgány přijaly nezbytná opatření k zajištění účinné ochrany práva stěžovatele na respektování jeho soukromého života a korespondence [viz rozsudek ze dne 17. 7. 2003, Craxi proti Itálii (č. 2), č. 25337/94, body 73 a 74].

58. Pokud jde o závažné činy, pozitivní povinnost státu chránit fyzickou nebo morální integritu jednotlivců podle čl. 8 se může vztahovat i na otázky týkající se účinnosti trestního vyšetřování (viz rozsudek ze dne 10. 1. 2019, Khadija Ismayilova proti Ázerbájdžánu, č. 65286/13 a 57270/14, bod 115).

59. Aby bylo vyšetřování považováno za „účinné“, mělo by v zásadě vést ke zjištění skutkového stavu věci a k identifikaci a potrestání pachatelů. Nejedná se o povinnost dosažení určitého výsledku, ale o povinnost provedení příslušných úkonů (viz rozsudek ze dne 5. 12. 2017, Alković proti Černé Hoře, č. 66895/10, bod 65).

60. Při zkoumání účinnosti vyšetřování trestných činů v kontextu pozitivních závazků vyplývajících mimo jiné z čl. 8 Úmluvy Soud v minulosti použil test „závažné vady“. V rámci tohoto testu je úkolem Soudu určit, zda údajné nedostatky ve vyšetřování měly natolik závažné vady, že představují porušení pozitivních závazků žalovaného státu podle čl. 8 Úmluvy (viz rozsudek velkého senátu ze dne 12. 11. 2013, Söderman proti Švédsku, č. 5786/08, bod 90).

(b) Aplikace na projednávanou věc

(i) Pokud jde o existenci policejní zprávy

61. Soud konstatuje, že neexistuje žádné vnitrostátní právní ustanovení, které by odůvodňovalo vyhotovení policejní zprávy o občanech v případě, že neexistovaly žádné indicie, že by mohli spáchat trestný čin nebo se podíleli na přípravných krocích nezbytných pro spáchání trestného činu.

62. Zpráva z 18. 2. 2014 zmiňovala skupinu asi pětadvaceti katalánských aktivně profesně činných soudců, kteří se chystali zveřejnit manifest na obranu zákonnosti konzultace o svrchovanosti, jež byla naplánována na 9. 11. 2014. Zpráva identifikuje údajného „hlavního propagátora a nejaktivnějšího autora“. Obsah zprávy se týká „třiceti čtyř soudců [jueces a magistrados], kteří vykonávají své funkce v Katalánsku“, a obsahuje fotografii každého z nich, jejich adresy, jejich pracovní zařazení a v některých případech i poznámky týkající se například jejich členství v profesních sdruženích a účasti na odborných seminářích.

63. Podle vnitrostátních soudů se údaje obsažené ve zprávě skládají z osobních údajů, fotografií a některých profesních informací (částečně získaných z policejní identifikační databáze). Údaje týkající se některých stěžovatelů se navíc týkají jejich politických názorů.

64. S ohledem na výše uvedené okolnosti, jelikož zásah do soukromého života stěžovatelů nebyl v souladu s žádným vnitrostátním zákonem a orgány veřejné moci použily osobní údaje k jinému účelu, než který odůvodňoval jejich shromažďování, dospěl Soud k závěru, že

samotná existence předmětné policejní zprávy, která byla vypracována ve vztahu k osobám, jejichž chování nenaznačovalo žádnou trestnou činnost, představuje porušení čl. 8.

(ii) Pokud jde o únik informací do tisku a následné vyšetřování

65. Je nesporné, že fotografie stěžovatelů, které byly zveřejněny v novinách, pocházejí z policejní databáze, k níž měly přístup pouze orgány. I když způsob, jakým tyto fotografie unikly, nebyl vnitrostátním vyšetřováním zjištěn, neexistuje jiné vysvětlení než to, že orgány umožnily takový únik, čímž byla založena odpovědnost žalovaného státu. Když k takovému nezákonnému zveřejnění došlo, pozitivní závazek obsažený v účinném respektování soukromého života znamenal povinnost provést účinné vyšetřování s cílem zjednat v rámci možností nápravu (viz výše citovaný rozsudek Craxi, bod 74).

66. Při počátečním vyšetřování případu vyšetřující soudce [juez instructor] řízení ukončil, protože podle jeho názoru, ačkoli údajné skutečnosti představovaly trestný čin, nebylo možné zjistit osobu či osoby, které čin spáchaly. V tomto počátečním řízení, po odvolání podaném stěžovateli, Audiencia Provincial rozhodl, že nebyly provedeny všechny nezbytné kroky, aby bylo možné řízení ukončit z důvodu, že nebylo možné identifikovat osobu, která trestný čin spáchala. Audiencia Provincial proto považoval za „relevantní“ provést další vyšetřovací opatření, jako vyslechnout vrchního policejního ředitele v Barceloně [Jefe Superior de Policía de Barcelona], který nařídil vypracování výše uvedené zprávy o stěžovatelích a který byl adresátem zprávy, jejíž obsah později unikl do tisku.

67. Vyšetřující soudce znovu zahájil vyšetřování a vyslechl další svědky, ale nepovažoval za vhodné předvolat ke svědectví vrchního policejního ředitele v Barceloně a řízení ukončil ze stejných důvodů jako dříve. Poté, co se stěžovatelé odvolali, Audiencia Provincial potvrdil rozhodnutí vyšetřujícího orgánu a rozhodl, že výpověď vrchního policejního ředitele nemohla být relevantní, neboť neexistovaly žádné důkazy o tom, že by se podílel na vyšetřovaných trestných činech, a že jeho jednání by v každém případě představovalo nanejvýš pouze přestupek.

68. Agentura pro ochranu osobních údajů [La Agencia de Protección de Datos] provedla na žádost stěžovatelů technické šetření ohledně použití jejich údajů po skončení trestních řízení ... Z dokumentů poskytnutých Soudu však není patrné, že by vyšetřující soudce během trestního vyšetřování využil možnosti požádat Agenturu o zjištění relevantních skutečností. Soud konstatuje, že vrchní policejní ředitel v Barceloně byl, jak je uvedeno v soudních rozhodnutích, přímým adresátem zprávy vypracované o stěžovatelích, jejíž určitý obsah (zejména fotografie stěžovatelů) následně unikl do novin La Razón. Sám Audiencia Provincial při rozhodování o prvním odvolání stěžovatelů proti zamítnutí věci uvedl že „by bylo relevantní vyslechnout [vrchního policejního ředitele v Barceloně] v jeho postavení přímého adresáta“ zprávy.

69. S ohledem na okolnosti případu se Soud domnívá, že aby bylo vyšetřování dostatečné, bylo nezbytné, aby vyšetřovatelé získali výpověď osoby, která byla přímým adresátem zprávy a která byla odpovědná za osoby, které měly přístup do policejní identifikační databáze a shromažďovaly údaje a fotografie stěžovatelů, neboť, bez ohledu na její trestní nebo kárnou odpovědnost, by její výpověď napomohla identifikaci osob odpovědných za předmětné trestné činy.

70. S ohledem na výše uvedené Soud není přesvědčen o tom, že bylo provedeno účinné vyšetřování, aby byly zjištěny okolnosti, za nichž novináři získali přístup k fotografiím stěžovatelů, a aby byly popřípadě sankcionovány osoby odpovědné za vzniklé nedostatky.

71. Neprovedení určitých vyšetřovacích opatření ze strany dotčených soudních orgánů, která by s největší pravděpodobností byla užitečná pro vyšetření skutečností případu a která by mohla napravit zásah do práv stěžovatelů, proto musí být považováno za nesplnění pozitivních závazků žalovaného státu podle čl. 8 Úmluvy (viz Alković, citovaný výše, bod 65).

72. Soud proto dospěl k závěru, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.
(...)

II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 10 ÚMLUVY

73. Stěžovatelé namítali, že došlo k porušení čl. 10 Úmluvy, neboť podpisem manifestu vyjádřili své názory ohledně právního sporu a po zveřejnění novinového článku proti nim bylo zahájeno kárné řízení ... Článek 10 zní takto:

Článek 10

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

Přijatelnost

(...)

2. Posouzení soudů

(a) Obecně

79. Soud připomíná, že zásah do práva na svobodu projevu může obsahovat širokou škálu opatření, obvykle „formality, podmínky, omezení nebo sankce“ (viz rozsudek velkého senátu ze dne 28. 10. 1999, Wille proti Lichtenštejnsku, č. 28396/95, bod 43).

80. Při zjišťování, zda došlo či nedošlo k zásahu do práva na svobodu projevu, se není třeba zabývat kvalifikací provedenou vnitrostátními soudy (viz rozsudek ze dne 17. 7. 2008, Yılmaz a Kılıç proti Turecku, č. 68514/01, bod 58).

81. Ve věcech týkajících se kárných řízení nebo odvolání či jmenování soudců Soud při zjišťování, zda opatření, která stěžovatel napadá, představovalo zásah do výkonu stěžovatelovy svobody projevu, nejprve určuje rozsah opatření tím, že na něj nahlíží v kontextu skutkových okolností daného případu a příslušné právní úpravy (viz rozsudek velkého senátu ze dne 23. 6. 2016, Baka proti Maďarsku, č. 20261/12, bod 140).

82. Soud zkoumá případ od případu situace, které mohou mít omezující dopad na užívání svobody projevu. Má za to, že pouhé tvrzení, že napadené opatření mělo „odrazující účinek“, aniž by bylo objasněno, ve které konkrétní situaci k takovému účinku došlo, nepostačuje k tomu, aby se jednalo o zásah dle čl. 10 Úmluvy (viz rozsudek ze dne 12. 11. 2019, Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft a ostatní proti Švýcarsku, č. 68995/13, bod 72).

(b) Aplikace na projednávanou věc

83. Z důvodů uvedených níže Soud nemůže přijmout argument, dle něhož byli stěžovatelé za podpis manifestu postíženi, čímž došlo k porušení jejich svobody projevu.

84. Stěžovatelé tvrdí, že byli za podpis manifestu vystaveni kárnému řízení. Soud konstatuje, že ač je pravdou, že proti stěžovatelům byla zahájena kárná řízení, existují dvě okolnosti, na základě kterých je třeba jejich stížnost zamítnout.

85. Zaprvé je třeba zdůraznit, že řízení byla výsledkem stížnosti odborové organizace (známé jako „*Manos Limpias*“), tato řízení nebyla zahájena z moci úřední žádným orgánem veřejné moci. To znamená, že Generální rada soudnictví [*Consejo General del Poder Judicial*], jakožto řídicí orgán soudnictví, nikdy nepovažovala podpis manifestu ze strany stěžovatelů za relevantní skutečnost pro to, aby na to jakkoli sama z moci úřední reagovala. Teprve poté, co oprávněná třetí strana nahlásila jednání stěžovatelů, souhlasila Rada na základě zákonného imperativu se zahájením kárných řízení.

86. Ještě důležitější, s přihlédnutím k řadě provedených řízení, je jejich výsledek a odůvodnění ze strany Generální rady soudnictví. Po provedení kárných řízení bylo konstatováno, že by měla být ukončena, neboť stěžovatelé podepsali manifest v rámci oprávněného výkonu svobody projevu, a proto by neměly být uloženy žádné sankce.

87. Po tomto prvotním rozhodnutí podala odborová organizace ... odvolání ke Stálému výboru [*Comisión Permanente*] Generální rady soudnictví. Toto odvolání bylo zamítnuto s odůvodněním, že Generální rada soudnictví se opět domnívala, že myšlenky, které stěžovatelé v manifestu vyjádřili, představují výkon jejich svobody projevu a že, aniž by tím byla dotčena jiná posouzení, by neměly být důvodem k uložení kárných opatření signatářům.

88. Soud konstatuje, že ze strany orgánů veřejné moci nedošlo ve vztahu ke stěžovatelům k žádné represí a že k zásahu ze strany řídicího orgánu soudců došlo výhradně na základě stížnosti třetí strany.

89. Kromě toho, jak vláda objasnila ve svých připomínkách, stěžovatelé pokračovali ve svých profesních kariérách a byli povýšeni obvyklým postupem Generální rady soudnictví, bez jakékoli újmy vyplývající z jejich účasti na uvedeném manifestu.

90. Z pouhé skutečnosti, že proběhla kárná řízení, tedy nelze dovodit žádný druh sankce nebo odrazujícího účinku, a to vzhledem k jejich výsledku a také ke skutečnosti, že nebyla zahájena z moci úřední Generální radou soudnictví, nýbrž v důsledku stížnosti podané třetí stranou.

91. Výše uvedené úvahy jsou dostatečné k tomu, aby Soud dospěl k závěru, že stížnost týkající se čl. 10 musí být prohlášena za nepřijatelnou jako zjevně neopodstatněná podle čl. 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4 Úmluvy.

(...)

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ:

1. *Prohlašuje* stížnosti týkající se údajného porušení čl. 8 Úmluvy v souvislosti se zveřejněním fotografií stěžovatelů v novinách a údajného porušení čl. 10 Úmluvy za nepřijatelné;

2. *Prohlašuje* zbývající stížnosti dle čl. 8 Úmluvy za přijatelné;

3. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy, a to jak v důsledku vyhotovení policejní zprávy obsahující osobní údaje stěžovatelů, tak v důsledku úniku jejich fotografií v ní obsažených;

(...)

(Zpracovala Mgr. Bc. Anna Skrášková)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PRVNÍ SEKCE
5. 5. 2022
VĚC MESIĆ proti CHORVATSKU
(rozsudek ve věci Mesić proti Chorvatsku, stížnost č. 19362/18)

Ke svobodě projevu v kontextu pomluvy ze strany politika

Dotčený článek Úmluvy:

čl. 6 odst. 1

čl. 10

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

čl. 17 odst. 1, 2 Listiny základních práv a svobod

§ 81 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

Klíčová slova:

svoboda projevu/Sdělovací prostředky – ochrana pověsti – přiměřená lhůta/délka řízení

právo na respektování soukromého života – nejlepší zájem dítěte – otcovství – příbuzenství – rodičovství – náhradní mateřství – sociální rodičovství – právo znát svůj původ – význam běhu času – délka řízení

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí neodbočuje svými argumenty od jiných již dříve vydaných a v jeho obsahu uváděných rozhodnutí Soudu týkajících se článku 10 a 6 Úmluvy. Jeho zajímavost lze shledávat pouze v tom, že projednávaná věc se týká střetu zájmu státu na poskytnutí funkční imunity hlavě státu – prezidentovi (viz také rozsudek ze dne 2. 12. 2014, Urechean a Pavlicenco proti Moldavské republice, č. 27756/05 a 41219/07) a advokáta coby osoby „hrající zásadní roli ve výkonu spravedlnosti“, u níž je svobodný výkon povolání nezbytný pro plné uplatňování práva na spravedlivý proces zaručeného článkem 6 Úmluvy (viz rozsudek velkého senátu ze dne 23. 4. 2015, Morice proti Francii, č. 29369/10 a rozsudek ze dne 21. 3. 2002, Nikula proti Finsku, č. 31611/96).

Soud vyjádřil v posuzované věci k danému střetu názor, že „prohlášení vysoce postavených státních úředníků útočící na pověst advokátů a činící z nich terče posměchu s cílem je izolovat a poškodit jejich důvěryhodnost – jako to udělal stěžovatel v projednávané věci – jsou často účinná jako prostředky vyhrožování a bránění právníkům ve výkonu jejich profesních povinností“ (viz bod 109.).

Soud dále konstatoval, že stěžovatel jako prezident, v době, kdy byl ve funkci, mohl vyjádřit svůj názor, že myšlenka, že stojí za pokusem o vraždu a má spojení s organizovaným zločinem, je absurdní. Nebyl však již oprávněn zdiskreditovat osobu, která za tímto názorem stála, a již je jinak třeba obecně důvěřovat (advokáta), prohlášením používajícím zlehčující a impertinentní výrazy zasahující jeho dobrou pověst (viz bod 101.).

Za podstatný lze považovat i závěr Soudu, „že stěžovatel učinil předmětné prohlášení, když byl prezidentem státu, a tudíž bylo široce distribuováno různými sdělovacími prostředky“. Jeho prohlášení tak mohlo způsobit větší újmu na pověsti advokáta, vůči němuž směřovalo.

Problematika řešená v této předkládané věci je vhodná i pro úvahy o tom, jaké dopady mají prohlášení hlavy státu, postrádají-li důstojnosti a jsou-li vedena ve veřejných médiích o ryze osobních otázkách, případně jsou-li založena na nepodložených a neověřených skutečnostech a poháněná pouze snahou osoby mající jiný názor zdiskreditovat.

(JUDr. Milada Šámalová)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel byl prezidentem Chorvatské republiky v době od 19. 2. 2000 do 18. 2. 2010. Dne 15. 9. 2006 pan Ivan Jurašinović, advokát chorvatského původu, který v té době vykonával praxi v Angers (Francie), jako právní zástupce pana M. T., podal u soudu v Nanterre trestní oznámení na pana M. N. a deset dalších chorvatských státních příslušníků, včetně stěžovatele, v souvislosti se dvěma pokusy o vraždu jeho klienta a jedním pokusem o vydírání zločineckou organizací. Mezi obviněnými byl i pan H. P., který byl v té době v chorvatských médiích vykreslován jako známý mafiánský boss, a byl tak vnímán i širokou veřejností. Podle chorvatských médií byl M. T. bývalým členem chorvatských tajných služeb a obchodníkem se zbraněmi.

Ve vyjádřeních předložených Soudu pan Jurašinović uvedl, že v předmětném trestním oznámení jeho klient tvrdil, že H. P. financoval stěžovatelovu volební kampaň v roce 2000 a uvedl jméno agenta francouzské bezpečnostní služby, který mu o tom poskytl informace. Dne 10. 11. 2006 zveřejnily deníky Novi List a Glas Istre na svých webových stránkách článek, ve kterém informovaly, že pan Jurašinović podal výše uvedené trestní oznámení v souvislosti s pokusy o vraždu svého klienta M. T., ve vztahu k němuž byl stěžovatel uveden jako „jakýsi politický patron objednatel vraždy, kterým je podle trestního oznámení H. P.“. Nic nenasvědčuje tomu, že by přesný obsah trestního oznámení, jak je uveden výše, byl médiím znám. V obou člancích bylo mimo jiné uvedeno, že novináři pana Jurašinoviće telefonicky kontaktovali a on potvrdil, že trestní oznámení skutečně bylo podáno, ale že „nechce zacházet do podrobností s vysvětlením, že to stejně není podle francouzského práva dovolené“, dále uvedl, že trestní oznámení podal jménem svého klienta.

Pan Jurašinović ve svém vyjádření před Soudem vysvětlil, proč média věnovala tomuto trestnímu oznámení pozornost, neboť podle jeho názoru byla kontrola sdělovacích prostředků způsobena tím, že na začátku listopadu 2006 jiná politická osobnost, jistý pan I. P., obvinil stěžovatele z pokusu o jeho vraždu poté, co neznámý jedinec hodil dva ruční granáty do jeho domu. Stěžovatel na tiskové konferenci uvedl, že se setkal s H. P. pouze dvakrát v životě „náhodou, mimochodem“, a že „s ním v předmětné době neudržoval žádný kontakt“. Toto prohlášení bylo oznámeno na oficiálních stránkách chorvatského prezidenta, na stránkách týdeníku Nacional, v chorvatské radiotelevizi (Hrvatska radiotelevizija – chorvatská veřejnoprávní vysílací společnost) a stránkách chorvatské americké asociace, jakož i chorvatské tiskové agentury HINA. Vzhledem k tomu, že podle chorvatského práva má prezident imunitu vůči trestnímu stíhání, ale nikoli vůči občanskoprávní odpovědnosti, podal dne 22. 1. 2007 pan Jurašinović proti stěžovateli občanskoprávní žalobu pro pomluvu u Městského soudu v Záhřebu (Općinski sud u Zagrebu). Požadoval 70.000 HRK (přibližně 17.570 EUR) jako náhradu nemajetkové újmy.

Pan Jurašinović jako žalobce tvrdil, že stěžovatel využil své funkce prezidenta Chorvatska a související pozornosti médií k poškození jeho cti a pověsti a jeho profesionální a morální důvěryhodnosti tím nejkřiklavějším způsobem, neboť o něm pronesl, že má psychické problémy. Uvedl, že toto urážlivé prohlášení mu způsobilo intenzivní emocionální strádání ve formě úzkosti, rozrušení, nespavosti, rozhořčení, silného psychického tlaku a neustálého napětí. Rovněž uvedl, že po zveřejnění napadeného prohlášení měl potíže ve své práci a při navazování

společenských a profesních kontaktů, protože byl neustále nucen ospravedlňovat své jednání a odpovídat na nepříjemné otázky týkající se stěžovatelova prohlášení. Tvrdil také, že zaznamenal pokles počtu nových klientů. V odpovědi stěžovatel popřel, že by poškodil žalobcovu čest a pověst, a uvedl, že jeho prohlášení nebylo urážlivé a že nebylo jeho úmyslem ho poškodit. Jeho prohlášení spíše představovalo pokus o ironii, pokud jde o nepodložená tvrdá obvinění, která proti němu byla vznesena, a je třeba je chápat v kontextu jeho odpovědi na novinářovu otázku. Napadená část jeho výpovědi byla spíše figurativní řečí (figurativna), a tedy hodnotovým soudem než neoprávněným osobním útokem na žalobce.

Dne 23. 10. 2008 rozhodl Městský soud v Záhřebu ve prospěch žalobce a uložil stěžovateli, aby mu zaplatil 70.000 HRK jako náhradu nemajetkové újmy; dále uložil stěžovateli zaplatit žalobci náklady řízení. Po odvolání stěžovatele však byl tento rozsudek dne 31. 5. 2011 zrušen Krajským soudem v Záhřebu (Županijski sud u Zagrebu) a případ byl vrácen soudu prvního stupně. V novém řízení Městský soud v Záhřebu rozsudkem ze dne 23. 12. 2011 znovu rozhodl ve prospěch žalobce a uložil stěžovateli, aby mu zaplatil 70.000 HRK (přibližně 9.290 EUR); soud rovněž uložil stěžovateli zaplatit žalobci 9.300 HRK (přibližně 1.235 EUR) jako náhradu nákladů řízení. Dne 30. 1. 2012 podal stěžovatel proti prvoinstančnímu rozsudku odvolání. Rozsudkem ze dne 26. 10. 2016 Krajský soud v Záhřebu potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, ale snížil částku odškodnění na 50.000 HRK (přibližně 6.660 EUR) a náklady na 6.057 HRK (přibližně 806 EUR). Stěžovateli bylo uloženo zaplatit tyto částky do patnácti dnů. Stěžovatel dne 23. 12. 2016 podal ústavní stížnost proti rozsudkům civilních soudů pro porušení jeho svobody projevu. Opíral se o článek 38 odst. 1 a 2 chorvatské ústavy a článek 10 Úmluvy. Rozhodnutím ze dne 27. 9. 2017 Ústavní soud Chorvatska (Ustavni sud Republike Hrvatske) prohlásil ústavní stížnost stěžovatele za nepřijatelnou, když shledal, že případ nenastoluje ústavní otázku. Toto rozhodnutí bylo doručeno právnímu zástupci stěžovatele dne 20. 10. 2017. V následném exekučním řízení vybrala Finanční agentura dne 23. 7. 2018 z bankovního účtu stěžovatele 129.552,74 HRK (přibližně 17.515 EUR) a převedla je na účet pana Jurašinoviće. Tato částka se skládala z jistiny, kterou bylo stěžovateli uloženo zaplatit rozsudkem Městského soudu v Záhřebu ze dne 23. 12. 2011 (ve znění rozsudku Krajského soudu v Záhřebu ze dne 26. 10. 2016) a ze zákonného úroku z prodlení.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

A. Přijatelnost

(...)

1. Soud opakuje, že urážlivé prohlášení může spadat mimo ochranu svobody projevu za velmi vzácných a výjimečných okolností, kdy jde o svévolné očerňování a jeho jediným záměrem je urážka. Například v případě Rujak, kde stěžovatelova výpověď sestávala zejména z vulgárních a urážlivých projevů, Soud poté, co vytvořil svůj úsudek na základě kontextu těchto prohlášení, rozhodl, že se stěžovatel nesnažil „předat informace nebo myšlenky“, ale že jeho jediným úmyslem bylo urazit. Soud tak prohlásil stěžovatelovu stížnost podle článku 10 Úmluvy za nepřijatelnou jako neslučitelnou *ratione materiae* (viz rozhodnutí ze dne 2. 10. 2012, Rujak proti Chorvatsku, č. 57942/10).

34. Podle názoru Soudu takové okolnosti v projednávané věci neexistují. S přihlédnutím ke skutkovým zjištěním, za kterých bylo vyjádření stěžovatele učiněno, Soud konstatuje, že

stěžovatel chtěl svým prohlášením popřít závažná obvinění vznesená proti němu v trestním oznámení, které jménem svého klienta připravil a podal pan Jurašinović. Nelze tedy říci, že by se stěžovatel nesnažil sdělit žádné informace nebo myšlenky a že jeho jediným záměrem bylo urazit pana Jurašinoviće.

35–36. (...)

37. Soud proto poznamenává, že tato stížnost není ani zjevně neopodstatněná ani nepřijatelná z jiných důvodů uvedených v článku 35 Úmluvy. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

A. Hodnocení Soudu

1. Vyjádření procesních stran

(...)

2. Rozhodnutí ve věci samé

(a) Pokud jde o otázku, zda došlo k porušení Úmluvy

2. Soud poznamenává, že v rozsudku ze dne 23. 12. 2011 (který byl změněn rozsudkem Krajského soudu v Záhřebu ze dne 26. 10. 2016) Městský soud v Záhřebu rozhodl, že prohlášení stěžovatele ze dne 10. 11. 2006 způsobilo újmu na pověsti pana Jurašinoviće a nařídil stěžovateli, aby mu zaplatil 50.000 HRK (přibližně 6.660 EUR) jako náhradu za vzniklou nemajetkovou újmu, jakož i 6.057 HRK (přibližně 806 EUR) jako náhradu nákladů.

76. S ohledem na své výše uvedené zjištění, že stěžovatel se v projednávané věci může dovolávat článku 10 Úmluvy (viz body 33. a 34. výše), a s ohledem na svou judikaturu (viz například rozsudek ze dne 19. 9. 2013, Stojanović proti Chorvatsku, č. 23160/09, bod 56.), Soud konstatuje, že předmětný rozsudek představoval zásah do stěžovatelova práva na svobodu projevu, jak je zaručeno čl. 10 odst. 1 Úmluvy.

(b) Zákonnost a legitimní cíl

3. Pokud jde o zákonnost uvedeného zásahu, Soud poznamenává, že měl právní základ ve vnitrostátním právu, protože vycházel z příslušných ustanovení zákona. Soud se rovněž domnívá, že dotčené právní předpisy splnily kvalitativní požadavky na dostupnost a předvídatelnost. Zásah do stěžovatelovy svobody projevu byl tudíž „stanoven zákonem“, jak vyžaduje čl. 10 odst. 2 Úmluvy.

78. Soud rovněž uznává, že zásah sledoval legitimní cíl, neboť měl chránit pověst nebo práva jiných – jmenovitě pověst pana Jurašinoviće.

79. Poté, co bylo prokázáno, že zásah do stěžovatelovy svobody projevu v tomto případě byl zákonný a sledoval legitimní cíl, zbývá Soudu pouze otázka, zda byl „nezbytný v demokratické společnosti“.

(c) Nezbytnost v demokratické společnosti

(i) Obecné principy

4. Při určování toho, zda byl zásah do svobody projevu „nezbytný v demokratické společnosti“, je úkolem Soudu přezkoumat rozhodnutí příslušných vnitrostátních orgánů tím, že prozkoumá, zda důvody, které uvedly k ospravedlnění zásahu, byly relevantní a dostatečné. Soud se přitom musí ujistit, že tyto orgány uplatňovaly standardy, které byly v souladu se zásadami obsaženými v článku 10, a spoléhaly na „přijatelné posouzení relevantních skutečností“ (viz mimo jiné rozsudek velkého senátu ze dne 15. 10. 2015, Perinçek proti Švýcarsku, č. 27510/08, bod 196.).

81. Úkolem Soudu není nahrazovat vlastním posouzením skutkového stavu posouzení vnitrostátních soudů a obecně je na těchto soudech, aby hodnotily důkazy, které jim byly předloženy. I když Soud není vázán zjištěními vnitrostátních soudů, za normálních okolností vyžaduje existenci přesvědčivých tvrzení, které ho vedou k tomu, aby se odchýlil od skutkových zjištění, k nimž tyto soudy dospěly (viz například rozsudek ze dne 22. 10. 2009, Europapress Holding d.o.o. proti Chorvatsku, č. 25333/06, bod 62, a Stojanović, citovaný výše, bod 65). Konstatoval, že taková tvrzení existují v případech, kdy rozhodnutí vnitrostátních orgánů nebyla založena na „přijatelném posouzení relevantních skutečností“ (viz například výše uvedený Stojanović, bod 70., a rozsudek ze dne 31. 7. 2007, Chemodurov proti Rusku, č. 72683/01, body 28.–29.).

82. Podle ustálené judikatury Soudu může být při zkoumání toho, zda je v demokratické společnosti potřeba zásahu do svobody projevu v zájmu „ochrany dobré pověsti ... druhých“ nutné, aby zjistil, zda vnitrostátní orgány dosáhly spravedlivé rovnováhy při ochraně dvou hodnot zaručených Úmluvou, které se mohou v určitých případech dostat do vzájemného rozporu, a to na jedné straně svobody projevu, jak je chráněna článkem 10, a na straně druhé práva na respektování soukromého života zakotveného v článku 8.

83. Aby mohl být použit článek 8 Úmluvy, musí útok na pověst osoby dosáhnout určité závažnosti a jeho způsob musí vést k újmě na osobním požívání práva na respektování soukromého života. Soud proto nejprve musí přezkoumat, zda byla využita práva pana Jurašinoviće podle článku 8, aby určil, zda dotčené právo stěžovatele podle článku 10 má být vyváženo s právem pana Jurašinoviće podle článku 8 na ochranu jeho pověsti.

(ii) Aplikace zmíněných principů na projednávanou věc

5. Soud poznamenává, že stěžovatel uvedl, že pan Jurašinović potřebuje psychiatrickou léčbu. Stěžovatel učinil toto prohlášení, když byl prezidentem státu, a bylo široce distribuováno různými sdělovacími prostředky. Proto, bez ohledu na to, zda toto prohlášení mělo být chápáno doslovně nebo metaforicky – což je záležitost, kterou je třeba přezkoumat – Soud uznává, že mohlo nejen pošpinit pověst pana Jurašinoviće, ale také vyvolat předsudky vůči němu v jeho profesním i společenském životě. V souladu s tím Soud shledává, že stěžovatelovo prohlášení dosáhlo úrovně závažnosti, která mohla vést k zahrnutí práva pana Jurašinoviće podle článku 8 Úmluvy. Soud se také domnívá, že odkazování na potřebu psychiatrické léčby a její užití jako urážky je neuctivé vůči osobám s duševním onemocněním.

85. Soud dále opakuje, že v případech týkajících se kolize mezi právem na dobrou pověst a právem na svobodu projevu se očekává, že vnitrostátní soudy projednávající stížnosti na pomluvu naleznou rovnováhu mezi těmito dvěma právy (viz výše citovaný Perinçek, body 198–199.), a to v souladu s kritérii stanovenými v judikatuře Soudu týkajícími se tohoto typu případů, která zahrnují:

- zda byl učiněn příspěvek do diskuse o veřejném zájmu,
- proslulost dotyčné osoby,
- jeho předchozí chování,
- obsah, formu a důsledky učiněného prohlášení a
- přísnost uložené sankce (viz rozsudek velkého senátu ze dne 10. 11. 2015, Couderc a Hachette Filipacchi Associés proti Francii, č. 40454/07, body 82–93.).

86. V případech, jako je tento, mohou být vnitrostátní soudy rovněž požádány, aby zohlednily určitá další kritéria: v tomto případě například postavení stěžovatele jako politika a vysoce postaveného státního úředníka. Na druhou stranu i postavení pana Jurašinoviće jako advokáta může být pro výsledek vyvažování dotčených práv důležité.

87. Tam, kde bylo provedeno takové vyvážení, by Soud vyžadoval vážné důvody, aby svým názorem nahradil názor vnitrostátních soudů (viz rozsudek velkého senátu ze dne 16. 6. 2015, Delfi AS proti Estonsku, č. 64569/09, body 138–39.).

88. I když civilní soudy uznaly, že projednávaná věc se týkala dvou protichůdných práv, při svém zkoumání nedokázaly reagovat na relevantní kritéria vyvinutá v judikatuře Soudu (viz bod 85. výše). Místo toho zkoumaly případ pouze z hlediska občanského práva, aniž by vzaly v úvahu jeho ústavní a úmluvou zakotvené aspekty.

89. Z textu jejich rozhodnutí je zřejmé, že soudy nezkoumaly, zda se prohlášení stěžovatele týkalo věci veřejného zájmu, ani nezohlednily kontext, v němž bylo učiněno.

90. Vnitrostátní civilní soudy klasifikovaly stěžovatelovo prohlášení spíše jako faktické prohlášení než jako hodnotový úsudek. Konkrétně tyto soudy omezily svou analýzu na skutečnost, že stěžovatel naznačil, že pan Jurašinović by se měl léčit z duševní choroby nebo poruchy. Podle jejich názoru bylo nepřijatelné, aby kdokoli veřejně prohlašoval, zda by se měl někdo léčit s takovými nemocemi nebo poruchami, protože taková otázka byla výhradně osobní záležitostí každého občana.

91. Z toho tedy vyplývá, že v rozporu s argumentací vlády civilní soudy nezkoumaly požadovanou rovnováhu mezi pověstí pana Jurašinoviće a stěžovatelovou svobodou projevu (srovnej výše citovaný Perinček, bod 278.; rozsudek ze dne 4. 4. 2013, Reznik proti Rusku, č. 4977/05, bod 43. a rozsudek ze dne 4. 4. 2017, Milisavljević proti Srbsku, č. 50123/06, bod 38.).

92. Obdobně Ústavní soud nezkoumal případ z ústavněprávního hlediska, ale pouze prohlásil ústavní stížnost stěžovatele za nepřipustnou s tím, že případ nenastoluje žádný ústavněprávní problém.

93. Vzhledem k tomu, že vnitrostátní soudy nepoužily kritéria stanovená judikaturou Soudu pro vyvážení svobody projevu a práva na ochranu pověsti (viz body 85–86. výše), Soud konstatuje, že musí provést požadované vyvážení sám (viz výše citovaný Perinček, bod 279.).

(α) Známost a předchozí chování dotčené osoby

6. Soud má za to, že pan Jurašinović nebyl veřejně známou osobou před tím, než chorvatská média informovala o části obsahu trestního oznámení, a neučinil ani žádné veřejné prohlášení o stěžovateli. Při kontaktu s novináři pouze potvrdil, že trestní oznámení podal v rámci své profesní způsobilosti – totiž jako advokát jednající jménem svého klienta, a zdržel se jakýchkoli dalších komentářů.

95. I když není jasné, jak se obsah trestního oznámení dostal do médií, pan Jurašinović popřel, že by tyto informace sdělil.

96. Soud proto souhlasí s vládou, že obvinění, které vyvolalo stěžovatelovo prohlášení, nebylo zveřejněno; ani nebylo určeno pro veřejnost. Stejně tak nelze říci, že by pan Jurašinović vstoupil vědomě do veřejného prostoru.

97. Jeho situaci tak nelze srovnávat se situací osob, které se dobrovolně vystavují veřejné kontrole z titulu své role politiků, veřejně činných osob nebo účastníků veřejné debaty o věci veřejného zájmu, a proto jsou povinny prokázat vyšší míru tolerance, než by se očekávalo od osob veřejně nevystupujících, u nichž jsou přijatelné širší meze kritiky (viz např. *mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 16. 4. 2009, Egeland a Hanseid proti Norsku, č. 34438/04, bod 62.).

(β) Obsah a forma prohlášení a jeho příspěvek k diskusi o veřejném zájmu

7. Jak je uvedeno výše (viz bod 90.), vnitrostátní civilní soudy klasifikovaly stěžovatelovo prohlášení jako faktické prohlášení, nikoli jako hodnotový úsudek. Stručně proto odmítly argument stěžovatele, že jeho prohlášení bylo čistě metaforické, a místo toho jej interpretovaly spíše úzce a přísně doslovně.

99. Nicméně s ohledem na skutečnost, že i pan Jurašinović jej chápal jako tvrdou lékařskou metaforu, Soud nemůže než dospět k závěru, že napadené prohlášení bylo skutečně metaforou a jako takové představovalo čistě hodnotový soud.

100. Podle názoru Soudu je údajná účast prezidenta státu na pokusu o vraždu a/nebo jeho možné spojení s organizovaným zločinem nepochybně věcí veřejného zájmu. Stěžovatel měl právo na takové obvinění odpovědět a bránit se, což uskutečnil nejprve tím, že učinil určitá faktická prohlášení popírající jakékoli spojení s H. P., osobou spojenou s organizovaným zločinem.

101. Stěžovatel nicméně nejenže vyjádřil svůj názor, že myšlenka, že stojí za pokusem o vraždu a má spojení s organizovaným zločinem, je absurdní, ale šel ještě o krok dále a pokusil se zdiskreditovat pana Jurašinoviće jako osobu, které je třeba důvěřovat, prohlášením používajícím zlehčující a impertinentní výrazy. Nic nenasvědčuje tomu, že by stěžovatel nemohl popřít závažná obvinění vznesená proti němu, aniž by použil urážlivé výrazy. Tím, že stěžovatel osobně urazil pana Jurašinoviće, nepřispěl k diskusi o záležitosti veřejného zájmu a překročil meze přijatelné kritiky.

102. Pokud jde o formu prohlášení, Soud opakuje, že stěžovatel učinil předmětné prohlášení, když byl prezidentem státu, a bylo tudíž široce distribuováno různými sdělovacími prostředky. Jeho prohlášení tak mohlo způsobit větší újmu na pověsti pana Jurašinoviće.

(γ) Postavení stěžovatele jako vysoce postaveného státního úředníka a postavení pana Jurašinoviće jako advokáta

8. Pokud jde o vysoce postavené státní úředníky, Soud zdůraznil význam jejich svobody projevu tím, že rozhodl, že v zájmu ochrany jejich svobody projevu při výkonu jejich funkcí a zachování dělby moci ve státě je přijatelné v demokratické společnosti, aby státy poskytovaly funkční imunitu svým hlavám státu (viz rozsudek ze dne 2. 12. 2014, Urechean a Pavlicenco proti Moldavské republice, č. 27756/05 a 41219/07, bod 47.).

104. Na druhé straně Soud rovněž uznal, i když za jiných okolností, že slova pronesená vysoce postavenými státními úředníky, jako je stěžovatel v projednávané věci, obecně mají větší váhu.

105. Soud například v řadě případů zdůraznil důležitost slov volených veřejnými činiteli ve svých prohlášeních týkajících se osob podezřelých z trestného činu předtím, než byly takové osoby souzeny a shledány vinnými. Soud proto shledal porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy kvůli předsudkovým prohlášením učiněným různými vysoce postavenými státními úředníky, jako je prezident státu (viz rozsudek ze dne 8. 4. 2010, Peša proti Chorvatsku, č. 40523/08, body 148–151.), předseda vlády (tamtéž; viz též rozsudek ze dne 15. 10. 2013, Gutsanovi proti Bulharsku, č. 34529/10, body 194–98.), ministr spravedlnosti (viz rozsudek ze dne 24. 5. 2011, Konstas proti Řecku, č. 53466/07, body 43. a 45.) a předseda parlamentu (viz rozsudek ze dne 26. 3. 2002, Butkevičius proti Litvě, č. 48297/99, bod 53.).

106. Stejně tak Soud rovněž usoudil, že některá prohlášení vysoce postavených státních úředníků byla *ipso facto* neslučitelná s pojmem „nezávislý a nestranný soud“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz rozsudek ze dne 21. 1. 2016, Ivanovski proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii, č. 29908/11, bod 147., který se týkal vyjádření předsedy vlády, a rozsudek ze dne 25. 7. 2002, Sovtransavto Holding proti Ukrajině, č. 48553/99, bod 80., který se týkal mj. alias prohlášení prezidenta).

107. Soud v řadě případů zdůraznil, že advokáti hrají zásadní roli ve výkonu spravedlnosti a že svobodný výkon povolání advokáta je nezbytný pro plné uplatňování základního práva na spravedlivý proces zaručeného článkem 6 Úmluvy (viz rozsudek velkého senátu ze dne 23. 4. 2015, Morice proti Francii, č. 29369/10, body 132–39. a rozsudek ze dne 21. 3. 2002, Nikula proti Finsku, č. 31611/96, bod 45.).

108. Dále pamatuje na výskyt obtěžování, výhrůžek a útoků proti právníkům v mnoha členských státech Rady Evropy. V tomto případě však vnitrostátní soudy stanovily, že stěžovatelovo prohlášení nepředstavovalo hrozbu nedobrovolného psychiatrického uvěznění. Soud nemá důvod toto posouzení zpochybnovat.

109. Domnívá se nicméně, že prohlášení vysoce postavených státních úředníků útočící na pověst advokátů a činící z nich terče posměchu s cílem je izolovat a poškodit jejich důvěryhodnost – jako to udělal stěžovatel v projednávané věci – jsou často účinná jako prostředky vyhrožování a bránění právníkům ve výkonu jejich profesních povinností. Taková prohlášení by mohla mít, jak poznamenali vedlejší účastníci, vážné důsledky pro práva obviněného a právo na přístup k soudu, což jsou základní prvky práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 6 odst. 1 písm. 1 Úmluvy.

110. Konečně, Soud si je vědom skutečnosti, že v době, kdy stěžovatel učinil napadené prohlášení, byl pan Jurašinović ve Francii vázán mlčenlivostí. To mu znemožnilo odpovědět (např. argumentem, že obvinění uvedená v trestním oznámení nebyla absurdní, jak naznačovala stěžovatelova výpověď) a postavilo ho to do ještě nevýhodnějšího postavení vůči stěžovateli, silné veřejné osobě, o něhož kvůli jeho roli prezidenta média projevovala velký zájem.

(δ) Důsledky prohlášení a přísnost sankce

9. Částka nemajetkové újmy, kterou bylo stěžovateli uloženo zaplatit, činila 50.000 HRK (přibližně 6.660 EUR). Tato částka představovala například dvě třetiny toho, co chorvatské soudy běžně přiznávají jako náhradu nemajetkové újmy v souvislosti s duševním utrpením způsobeným neoprávněnou smrtí sourozence (viz pokyny Nejvyššího soudu uvedené v rozsudku ze dne 18. 7. 2013, Klauz proti Chorvatsku, č. 28963/10, bod 31.).

112. I když se tedy výše této kompenzace může zdát značná, Soud opakuje svá výše uvedená zjištění, že a) slova pronesená vysoce postavenými státními úředníky mají větší váhu (viz body 104–105. výše), a v důsledku toho jejich prohlášení, které poškozují pověst ostatních, způsobují větší škodu, a že b) prohlášení stěžovatele, na které pan Jurašinović nemohl reagovat, bylo široce distribuováno různými sdělovacími prostředky.

113. Krom toho, jak bylo prokázáno výše (viz bod 109.), prohlášení stěžovatele nejen poškozovalo pověst pana Jurašinoviće, ale mohlo mít také „mrazivý“, odrazující účinek na jeho výkon pracovních povinností advokáta. Přiznání náhrady škody v projednávané věci tedy bylo i přes svou velikost přiměřenou sankcí k neutralizaci tohoto mrazivého účinku a je přiměřené legitimnímu cíli ochrany pověsti pana Jurašinoviće.

(iii) Závěr

10. S ohledem na všechny výše uvedené úvahy dospěl Soud k závěru, že zásah do svobody projevu stěžovatele byl „nezbytný v demokratické společnosti“ pro ochranu pověsti pana Jurašinoviće a pro zamezení „mrazivého efektu“ při plnění jeho profesních povinností jakožto advokáta.

11. V tomto případě tedy nedošlo k porušení článku 10 Úmluvy.

II. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODSTAVCE 1 ÚMLUVY

12. Stěžovatel uvedl, že délka občanskoprávního řízení byla neslučitelná s požadavkem „přiměřené doby“ stanoveným v článku 6 odst. 1 Úmluvy, který zní takto:

“Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem...”

A. Přijatelnost

(...)

13. Soud poznamenává, že stěžovatel ve své stížnosti k Soudu formuloval svou námitku na nepřiměřenou délku řízení takto:

„... stěžovatel poukazuje na to, že soud druhého stupně při rozhodování o odvolání stěžovatele proti rozsudku soudu prvního stupně nevynesl rozsudek v přiměřené lhůtě, a proto se stěžovatel domnívá, že bylo porušeno jeho právo na projednání případu v přiměřené lhůtě...“

Stěžovatel konkrétně podal odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně dne 27. 1. 2012 a soud druhého stupně rozhodl až dne 26. 10. 2016. Z toho vyplývá, že řízení ve druhém stupni trvalo téměř pět let. Celé řízení trvalo téměř deset let, což vzhledem k tomu, že případ nebyl rozsáhlý ani složitý, není opodstatněné.“

121. Soud proto považuje za evidentní, že stěžovatel od počátku brojil proti celkové době občanskoprávního řízení, přičemž zvláštní důraz kladl na délku řízení před krajským soudem. Zopakoval svou stížnost ve svém vyjádření, přičemž se rozumí, že stěžovatelé mohou následně objasnit nebo upřesnit svá původní podání a že Soud musí vzít v úvahu nejen formulář návrhu, ale i celý jejich návrh v průběhu řízení, které mu předchází, což může odstranit případné počáteční opomenutí nebo nejasnosti (viz např. rozsudek velkého senátu ze dne 20. 3. 2018, Radomilja a ostatní proti Chorvatsku, č. 37685/10 a 22768/12, bod 129.).

122. Soud opakuje, že v období od 29. 12. 2005 do 13. 3. 2013 byla žádost na ochranu práva na projednání věci v přiměřené lhůtě podle zákona o soudech z roku 2005 považována za účinný opravný prostředek podle článku 13 Úmluvy. To také znamenalo, že musel být vyčerpán pro účely článku 35 odst. 1 předtím, než byly u Soudu předloženy jakékoli stížnosti na nepřiměřenou délku soudního řízení (viz rozsudek ze dne 28. 1. 2010, Pavić proti Chorvatsku, č. 21846/08, bod 36., a rozsudek ze dne 30. 7. 2020, Mirjana Marić proti Chorvatsku, č. 9849/15, bod 37.).

123. V projednávané věci stěžovatel nepoužil tento opravný prostředek – který byl účinný i dostupný – ke stížnosti na nepřiměřenou délku řízení. Do 13. 3. 2013 toto řízení trvalo již šest let a téměř dva měsíce na dvou úrovních jurisdikce, což lze považovat za nepřiměřené.

124. S ohledem na judikaturu Soudu (viz *mutatis mutandis*, Mirjana Marić, citované výše, body 69–70.) z toho vyplývá, že tato stížnost, pokud se týká období před 13. 3. 2013, je nepřijatelná podle článku 35 odst. 1 Úmluvy pro nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků, a musí být zamítnuta podle článku 35 odst. 4.

125. Zbývá přezkoumat období mezi 14. 3. 2013 a 20. 10. 2017 (kdy bylo rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 27. 9. 2017 doručeno zástupci stěžovatele), v němž řízení trvalo čtyři roky a přibližně sedm měsíců na dvou úrovních jurisdikce.

126. Soud poznamenává, že v rozsahu, v jakém se stěžovatelova stížnost na délku řízení dotýká tohoto období, není ani zjevně neopodstatněná ani nepřijatelná z žádných jiných důvodů uvedených v článku 35 Úmluvy. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. Hodnocení soudu

14. Soud opakuje, že přiměřenost délky řízení musí být posouzena s ohledem na okolnosti daného případu a s odkazem na tato kritéria: složitost případu, chování stěžovatele, postup příslušných orgánů a co bylo pro stěžovatele ve sporu v sázce (viz mezi mnoha jinými rozsudek velkého senátu ze dne 27. 6. 2000, Frydlender proti Francii, č. 30979/96, bod 43.).

128. Po přezkoumání všech materiálů, které mu byly předloženy, má Soud za to, že vláda nepředložila žádnou skutečnost nebo argument, který by mohl odůvodnit délku občanskoprávního řízení v projednávané věci.

129. V relevantním období (viz bod 125. výše) nedošlo k žádnému zpoždění přičitatelnému stěžovateli. Řízení probíhalo před odvolacím soudem a Ústavním soudem a nekonalo se žádné jednání. Průtahy v tomto období byly způsobeny především orgány, protože odvolacímu soudu trvalo tři roky a přibližně sedm a půl měsíce, než rozhodl o odvolání stěžovatele.

130. S ohledem na judikaturu zmíněnou v této věci (viz např. Mirjana Marić, citovaný výše, bod 71. a 90–91.) jsou předchozí úvahy dostatečné k tomu, aby Soud mohl dospět k závěru, že v projednávané věci byla délka řízení nepřiměřená a nesplňovala požadavek „přiměřené lhůty“.

131. V souladu s tím došlo k porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy.

III. APLIKACE ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

15. Článek 41 Úmluvy zní:

“Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přizná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.”

A. Nemajetková újma a náklady řízení

16. Pokud jde o porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, stěžovatel požadoval 15.000 EUR, aniž by vzněsl samostatné nároky na majetkovou škodu, nemajetkovou újmu a náklady řízení.

134. Vláda zpochybnila stěžovatelův nárok poukazem na to, že neupřesnil, zda a v jakém rozsahu se týká majetkové škody, nemajetkové újmy a/nebo nákladů řízení. Vláda proto požádala Soud, aby nepřiznal žádnou částku jako spravedlivé zadostiučinění.

135. Soud opakuje, že stěžovatel, který si přeje získat spravedlivé zadostiučinění, musí v tomto smyslu vznést konkrétní nárok (§ 60 odst. 1 jednacího řádu Soudu); nárok z titulu nemajetkové újmy však není třeba vyčíslovat ani odůvodňovat. To mimo jiné znamená, že stěžovatel by měl vznést samostatné nároky na majetkovou škodu, nemajetkovou újmu a náklady řízení.

136. Soud se domnívá, že stěžovatel musel utrpět nemajetkovou újmu v důsledku porušení jeho práva na projednání věci v přiměřené lhůtě. Soud mu na spravedlivém základě přizná 2.000 EUR z titulu nemajetkové újmy plus veškeré daně, které mohou být z této částky účtovány.

137. Na druhou stranu, pokud se jeho nárok na spravedlivé zadostiučinění týká majetkové škody a nákladů řízení, Soud jej zamítá, protože stěžovatel nesplnil požadavky uvedené v § 61 jednacího řádu Soudu.

B. Úroková sazba

138. Soud považuje za vhodné, aby výchozí úroková sazba byla založena na sazbě marginální záůjční facility Evropské centrální banky, ke které by měly být připočteny tři procentní body.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud:

1. *Prohlašuje* stížnost ohledně svobody projevu a nepřiměřené délky řízení v období od 14. 3. 2013 za přijatelnou a zbytek stížnosti za nepřijatelný;
2. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení článku 10 Úmluvy;
3. *Rozhoduje*, že došlo k porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy;
4. *Rozhoduje*,
 - (a) že žalovaný stát má zaplatit stěžovateli do tří měsíců ode dne nabytí právní moci rozsudku v souladu s článkem 44 odst. 2 Úmluvy 2.000 EUR, včetně případné daně, z titulu nemajetkové újmy, převedených na měnu žalovaného státu v kurzu panujícím ke dni rozhodnutí;

(b) že od uplynutí výše uvedené lhůty tří měsíců až do zaplacení bude stanovená částka navyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body;

5. *Zamítá* zbytek nároku stěžovatele na spravedlivé zadostiučinění.

(zpracoval Mgr. Josef Zelinka)